

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Aneta Hralová

**Nové skutečnosti a důkazy jako důvod odvolání
v civilním soudním řízení**

Diplomová práce

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Nové skutečnosti a důkazy jako důvod odvolání v civilním soudním řízení vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne

.....
Aneta Hralová

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Janě Křiváčkové za odborné vedení mé práce, za její cenné rady a čas, který mi věnovala při konzultacích. Zároveň bych chtěla poděkovat své rodině za podporu v průběhu celého studia.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Opravné systémy	10
1.1 <i>Apelační opravný systém</i>	10
2 Historický vývoj problematiky	12
2.1 <i>Zákon č. 113/1895, o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní)</i>	12
2.2 <i>Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních</i>	14
2.3 <i>Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád</i>	14
2.4 <i>Zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony</i>	15
2.5 <i>Zákon č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony</i>	17
2.6 <i>Zákon č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony</i>	18
3 Nové skutečnosti a důkazy jako odvolací důvod	20
3.1 <i>Rozhodnutí, ve kterých se uplatňuje neúplná apelace</i>	21
3.1.1 <i>Rozsudky a usnesení ve věci samé vydané ve sporném řízení</i>	21
3.1.2 <i>Rozsudky vydané při rozhodování v řízení podle části páté OSŘ ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem</i>	22
3.2 <i>Rozhodnutí, ve kterých se uplatňuje úplná apelace</i>	22
3.2.1 <i>Rozhodnutí, jimiž se nerozhoduje ve věci samé</i>	22
3.2.2 <i>Rozhodnutí vydaná v řízeních vyjmenovaných v ust. § 120 odst. 2 OSŘ</i>	23
3.2.3 <i>Rozhodnutí vydaná v řízení o výkon rozhodnutí</i>	24
3.2.4 <i>Rozsudky pro uznání a pro zmeškání</i>	25
3.3 <i>Posouzení, zda jsou skutečnosti a důkazy nové</i>	26
4 Uplatnění nových skutečností a důkazů	28

4.1	<i>Nové skutečnosti a důkazy týkající se podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu.....</i>	28
4.2	<i>Nové skutečnosti a důkazy, jimiž má být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.....</i>	30
4.3	<i>Nové skutečnosti a důkazy, kterými má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně.....</i>	31
4.4	<i>Nové skutečnosti a důkazy, jimiž má být splněna povinnost tvrzení nebo důkazní, pokud odvolatel pro její nesplnění neměl ve věci úspěch a nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3.....</i>	33
4.4.1	<i>Zvláštní poučovací povinnost dle ust. § 118a.....</i>	34
4.4.2	<i>Poučovací povinnost v odvolacím řízení.....</i>	35
4.4.3	<i>Zásada dvojinstančnosti.....</i>	36
4.5	<i>Nové skutečnosti a důkazy uplatněné tehdy, pokud odvolatel nebyl řádně poučen podle § 119a odst. 1.....</i>	37
4.5.1	<i>Zvláštní poučovací povinnost dle ust. § 119a.....</i>	38
4.6	<i>Nové skutečnosti a důkazy, které nastaly (vznikly) po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně.....</i>	40
5	Neúplná apelace pro ostatní účastníky.....	43
	Závěr.....	44
	Seznam použitých zdrojů.....	49
	Shrnutí.....	54
	Summary.....	55
	Seznam klíčových slov v českém a anglickém jazyce.....	56

Seznam použitých zkratek

OSŘ - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

LZPS - ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Evropská úmluva - sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Pokud uvádím číslo paragrafu bez dalšího údaje, jedná se o ustanovení občanského soudního řádu

Úvod

Tato diplomová práce pojednává o problematice z oboru civilního práva procesního, konkrétně o odvolacím řízení a možnosti uplatnit v něm nové skutečnosti a důkazy. Jedná se o téma stále aktuální a hojně diskutované, a to i přesto, že se neúplná apelace v občanském soudním řádu vyskytuje již od 1. ledna 2001, kdy nabyl účinnosti zákon č. 30/2000 Sb.

Odvolací řízení je velice důležitou součástí civilního procesu. Napomáhá totiž vydání správného a spravedlivého rozhodnutí ve věci. Soudce se během řízení může dopustit různých pochybení - od procesních vad přes nesprávné zjištění skutkového stavu po nesprávné právní posouzení. Z tohoto důvodu je nezbytné zajistit možnost přezkumu soudních rozhodnutí. Na druhou stranu soudní rozhodnutí nelze přezkoumávat a ani nové skutečnosti a důkazy nelze v řízení uplatňovat do nekonečna. V rámci zachování rychlosti a efektivnosti řízení je (ve sporném řízení) nutné stanovit určitý limit, do kdy budou účastníci oprávněni nové skutečnosti a důkazy navrhnout. Spravedlivé rozhodnutí není možné chápat ve smyslu dosažení skutečné objektivní pravdy ve věci. Právo na spravedlivý proces zajišťuje každému projednání jeho záležitosti spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě, a to nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem (čl. 6 Evropské úmluvy).

Hlavním cílem této práce je podrobná analýza právní úpravy nových skutečností a důkazů jako odvolacího důvodu. Předmětná problematika je obsahem „dvou paragrafů“ občanského soudního řádu, a to ust. § 205 odst. 2 písm. f) a na něj navazujícího ust. § 205a OSŘ. Rozhodně však toto téma nelze pojmout pouze takto úzce. V práci se proto pokouším rozebrat také instituty související, zejména poučovací povinnost soudu, zákonnou koncentraci řízení a výjimky z této koncentrace. Dále vymezují sporná a nesporná řízení a také vztah mezi odvolacím řízením a obnovou řízení. **Hypotéza**, která by měla být na závěr práce potvrzena či vyvrácena, zní následovně: současná právní úprava je dostatečná a není nutná její změna.

Po prostudování dostupné literatury musím konstatovat, že daná problematika komplexně zpracována není. Procesualistické publikace se k tématu vyjadřují pouze velmi okrajově. Vycházím tak hlavně z komentářů k jednotlivým ustanovením, které v práci rozebírám. Nejpodrobněji se k tématu vyjadřuje komentář z nakladatelství C. H. Beck, jež navíc obsahuje přehled literatury na začátku každého ustanovení, čímž zdatelně usnadnil mou práci. Na druhou stranu jeho hlavní autoři L. Drápal a J. Bureš publikují poměrně kontroverzní názory, přičemž ne se všemi se v práci ztotožňuji.

Dále bych ráda vyzdvihla monografii K. Hamulákové¹, která mi byla při psaní velmi nápomocná. Vzhledem k tomu, že dané téma je aktuální a v některých svých bodech problematické, vyjadřuji se k němu hojně jak odborné články, tak judikatura. Z těchto zdrojů také čerpám.

Co se struktury práce týká, skládá se z úvodu, pěti hlavních kapitol (Opravné systémy, Historický vývoj problematiky, Nové skutečnosti a důkazy jako odvolací důvod, Uplatnění nových skutečností a důkazů a Neúplná apelace pro ostatní účastníky) a závěru. Jednotlivé kapitoly jsou následně členěny do podkapitol.

První kapitola obsahuje uvedení do problematiky objasněním institutu opravných systému, zejména pak apelačního opravného systému. S pojmy úplná a neúplná apelace v textu často operuji, považuji proto za nezbytné vymezit na začátku práce jejich význam.

Ve druhé kapitole popisují historii problematiky, zákonem č. 113/1895 o soudním řízení v občanských rozepřích právních počínaje a novelou OSŘ provedenou zákonem č. 7/2009 Sb. konče. Je zde načrtnutý postupný vývoj základních zásad občanského soudního řízení (legální pořádek vs. arbitrární pořádek, materiální pravda vs. formální pravda) a také vývoj přípustnosti uplatňování nových skutečností a důkazů v odvolacím řízení.

Ve třetí kapitole poté podrobně vymezují rozhodnutí, ve kterých se uplatňuje neúplná apelace a kde naopak apelace úplná. Předmětem této kapitoly je dále posouzení, zda jsou skutečnosti a důkazy nové, nebo zda již byly během řízení před soudem prvního stupně uplatněny.

Obsahem čtvrté, stěžejní kapitoly je postupný rozbor ust. § 205a odst. 1 od písm. a) po písm. f). Pokouším se nalézt problematické body stávající právní úpravy za současného návrhu *de lege ferenda*. K jednotlivým výjimkám z neúplné apelace uvádím konkrétní příklady z praxe. Porovnávám je s výjimkami ze zákonné koncentrace řízení dle ust. 118b odst. 1 OSŘ. V rámci výjimky dle písm. d) uvažuji nad problematikou dvojinstančnosti řízení. V souvislosti s písm. f) pak rozebírám vztah odvolacího řízení a obnovy řízení. Součástí této kapitoly je také rozbor právní úpravy poučovací povinnosti soudu dle ust. § 118a a § 119a OSŘ.

Poslední kapitola pojednává o ust. § 211a OSŘ čili o zákazu uvádět nové skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení i pro ostatní účastníky řízení a nikoliv jen pro odvolatele, a to s ohledem na zásadu rovnosti účastníků řízení.

¹ HAMULÁKOVÁ, Klára. Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení. 1. vydání. Praha: Leges, 2010. 192 s.

Při zpracování tématu používám zejména metodu analýzy za následného využití syntézy. Pracuji také s metodou komparace, a to jednak z hlediska historického, jednak některé dílčí otázky porovnávám s právní úpravou na Slovensku, jež mi slouží jako argumentace *de lege ferenda*.

Při psaní práce pro mě byla stěžejní právní úprava občanského soudního řádu ve znění zákona č. 404/2012 Sb. Zohledňuji i připravovanou harmonizační novelu, která by měla nabýt účinnosti k 1. lednu 2014.

1 Opravné systémy

Na začátku by dle mého názoru bylo vhodné vytvořit ucelený pohled na jinak poměrně úzkou problematiku tohoto tématu, a to zahrnutím výčtu základních pojmů a institutů doprovázejících danou materii a jejich objasněním.

Opravné systémy vymezuje teorie civilního procesu jako principy, které ovládají opravné řízení. Rozeznáváme apelační, kasační a revizní opravný systém na základě rozsahu přezkumné činnosti a způsobu rozhodování opravného soudu a rozsahu oprávnění a povinností účastníka, jež opravný prostředek podal.

Kasační neboli zrušovací opravný systém umožňuje, aby bylo rozhodnutí přezkoumáno pouze po stránce právní, ne však po stránce skutkové. Soud vyššího stupně může rozhodnutí potvrdit nebo zrušit, nikoli změnit a sám tak ve věci rozhodnout. Účastníci nejsou oprávněni uvádět nové skutečnosti a důkazy. Na kasačním opravném systému byla založena právní úprava mimořádného opravného prostředku dovolání až do 1. 1. 2013, kdy nabyla účinnosti novela OSŘ provedená zákonem č. 404/2012 Sb.

Revizní opravný systém rovněž dovoluje přezkum rozhodnutí pouze po stránce právní. Na rozdíl od kasačního soudu je však revizní soud oprávněn rozhodnutí změnit, pokud soud nižšího stupně správně zjištěný skutkový stav nesprávně právně kvalifikoval.

Považuji za vhodné se zde krátce zmínit o výše uvedené novele, která zásadním způsobem změnila právní úpravu dovolacího řízení. Nejvyšší soud získal nově oprávnění věcně rozhodovat a měnit tak rozhodnutí odvolacích soudů, jestliže odvolací soud rozhodl nesprávně a jestliže dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout (§ 243d písm. b) OSŘ). Jediným možným důvodem pro podání dovolání je v současnosti nesprávné právní posouzení.² Od 1. 1. 2013 je tedy dovolací řízení v našem právním řádu založeno na revizním opravném systému.

1.1 Apelační opravný systém

Apelační neboli odvolací opravný systém umožňuje velmi široký rozsah přezkoumání rozhodnutí. Přezkum je umožněn jak po stránce skutkové, tak po stránce právní. Odvolací soud (soud druhého stupně) je oprávněn napadané rozhodnutí potvrdit, zrušit nebo změnit. Soud druhého stupně tedy může na základě jím zjištěného skutkového stavu věc znovu

² KORBEL, František. *Jak se změnil dovolání v civilních věcech?* [online]. Právní rádce, 20. 12. 2012 [cit. 31. 1. 2013]. Dostupné na <<http://pravniradce.ihned.cz/c1-58984300-jak-se-zmeni-dovolani-v-civilnich-vecech>>.

projednat a rozhodnout. Na apelačním opravném systému je založena právní úprava řádného opravného prostředku odvolání.

Tento opravný systém se ještě dále dělí, a to na systém apelace úplné a neúplné. Systém úplné apelace umožňuje účastníkům uvádět v odvolacím řízení tzv. nova či novoty, tedy skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně. Na rozdíl od toho v systému neúplné apelace účastníci nové skutečnosti a důkazy uvádět nemohou a odvolací soud rovněž není oprávněn je použít při svém rozhodování.^{3, 4}

Obecně řečeno, v systému neúplné apelace nové skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení již tedy uplatnit nelze. Z tohoto pravidla se však uplatňuje výjimka stanovená v ust. § 205 odst. 2 písm. f), v němž občanský soudní řád uvádí jako jeden z možných odvolacích důvodů právě nové skutečnosti a důkazy. Za jakých podmínek, kdy a kde je pak tyto tzv. novoty možno použít, podrobně rozebírám v dalších částech mé práce.

³ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. Vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2011, s. 421- 423.

⁴ Viz také STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání. Brno: Nakladatelství Doplněk, 2003, s. 410- 411.

2 Historický vývoj problematiky

Se zákazem uplatňování tzv. novot, tj. skutečností a důkazů, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, v odvolacím řízení se můžeme setkat daleko v historii českého civilního procesu. Tento institut se objevuje již v josefínském soudním řádu z roku 1781, kdy se v civilním řízení uplatňovala zásada legálního pořádku. Proces byl tak ze zákona koncentrován do předem stanovených fází, které musely být přísně respektovány. Účastníci byli tudíž oprávněni činit procesní úkony pouze do stanoveného úseku řízení, později již nikoli.

Postupem času se tento způsob vedení sporu ukázal jako příliš formalistický a nevyhovující, neboť nezajišťoval dostatečné projednání věci.⁵

2.1 Zákon č. 113/1895, o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní)

Změnu nastolil civilní řád soudní (zák. č. 112 a 113/1895 ř. z.), který společně s tzv. jurisdikční normou (zák. č. 110 a 111/1895 ř. z.), exekučním řádem (zák. č. 78 a 79/1896 ř. z.) a zákonem o organizaci soudní (zák. č. 217/1896 ř. z.), nahradil Josefínský soudní řád.⁶ Jedná se o velmi zdařilý zákon vysoké kvality, který u nás platil až do roku 1950 a v Rakousku platí v novelizované podobě dodnes.

Rakouský civilní procesní řád, označovaný dle svého autora jako Kleinův, přinesl proces pružnější, ovládaný zásadou arbitrárního pořádku (neboli principem jednotnosti řízení), a tudíž nespoutaný předem stanovenými fázemi. Soudce určoval průběh řízení na základě vlastního uvážení. Velkou nevýhodou tohoto principu ovšem je nebezpečí průtahů řízení. I na to však civilní řád soudní pamatoval a snažil se jim zabránit mimo jiné pomocí zákazu uvádění nových skutečností a důkazů v odvolacím řízení. Odvolací řízení tedy bylo ovládáno zásadou neúplné apelace.⁷

Ustanovení § 482 civilního řádu soudního stanovilo, že *v jednání před odvolacím soudem nesmějí, vyjma nároky na náhradu nákladů odvolacího řízení, býti vzneseny ani nový nárok ani nová námitka. Skutkové okolnosti a důkazy, které podle obsahu procesních spisů prvního soudce a skutkové podstaty rozsudku nebyly uvedeny ve stolici první, smějí stranami*

⁵ WINTEROVÁ, Alena. Koncentrace civilního soudního řízení. *Bulletin advokacie*, 2001, roč. 7, č. 4, s. 8-9.

⁶ STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání. Brno: Nakladatelství Doplněk, 2003, s. 26.

⁷ WINTEROVÁ, Alena. Koncentrace civilního soudního řízení. *Bulletin advokacie*, 2001, roč. 7, č. 4, s. 8-9.

v odvolacím řízení býti předneseny toliko, aby byly dokázány nebo vyvráceny uplatňované důvody odvolací; k takovému novému přednesení smí kromě toho jen tenkrát býti přihledáno, když bylo dříve odpůrci oznámeno spisem odvolacím nebo přípravným podáním.

Odvolací soud rozhodoval pouze na základě skutečností a důkazů uvedených již před soudem prvního stupně. Skutečnosti a důkazy nevyplývající ze spisu či odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, byly z odvolacího řízení vyloučeny, i kdyby je odvolatel nemohl uvést bez své viny a znamenaly by pro něj příznivější rozhodnutí ve věci.⁸ Toto pravidlo se ovšem neuplatňovalo bezvýjimečně. V první instanci neuvedené skutečnosti a důkazy byly v odvolacím řízení připuštěny, pokud sloužily k dolíčení nebo vyvrácení uplatňovaných odvolacích důvodů a pokud byly oznámeny druhé straně. Civilní řád soudní však nikde nevymezil, co pod tyto odvolací důvody přesně spadá.

Dle V. Hory jsou tím míněny jenom takové skutečnosti a důkazy, jež směřují k dolíčení nebo vyvrácení tvrzené nesprávnosti rozsudku první instance bez dotčení se jeho skutkového podkladu. Jednalo se zejména o zmatečnost rozsudku soudu prvního stupně (§ 477 civilního řádu soudního) a vady, které mohly zabránit úplnému vyložení a důkladnému posouzení rozepře.⁹ Změna žaloby byla za odvolacího řízení nepřípustná, i kdyby s ní odpůrce souhlasil.¹⁰

Na Slovensku se oproti tomu uplatňovala apelace úplná, která umožnila uvádět nové skutečnosti a důkazy před odvolacím soudem bez omezení. Uherský civilní řád soudní zakotvil zásadu, že odvolací soud spor projedná znova v plném rozsahu.¹¹

Roku 1918 došlo k rozpadu Rakouska-Uherska a ke vzniku samostatného Československa. Veškeré rakouské právní předpisy včetně civilního řádu soudního byly převzaty recepční normou, tj. zákonem č. 11/1918 Sb., a platily v Čechách, na Moravě a Slezsku. Na Slovensku byl recipován uherský civilní soudní řád, který obsahoval řadu odlišných ustanovení. Vznikaly i procesní předpisy nové, z nichž stojí za to zmínit zákon č. 100/1931 Sb., o zásadních ustanoveních řízení nesporného. Na našem území poprvé došlo k zákonné úpravě nesporného řízení jako samostatného druhu civilního procesu, ve kterém se uplatňují odlišné zásady oproti řízení spornému. Nesporné řízení je charakterizováno zásadou ofiiality, neveřejnosti a zásadou vyšetřovací. V opravném řízení bylo umožněno uvádět nové skutečnosti.

⁸ V tomto případě se však jednalo o důvod obnovy řízení, což vyplývá z § 530 č. 7 civilního řádu soudního.

⁹ Srov. ust. § 205a odst. 1 písm. a) a b) OSŘ.

¹⁰ Srov. ust. § 216 odst. 2 OSŘ.

¹¹ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní - III. díl Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 58- 73.

Civilní řád soudní platil na našem území až do 50. let 20. století, kdy v duchu nastalých politických změn dochází k celkové přestavbě soudnictví a procesních předpisů. Tyto změny byly odstartovány zákonem č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Vedle profesionálních soudců se na rozhodování začali podílet tzv. soudci z lidu, zásada materiální pravdy se stala zásadou klíčovou a v odvolacím řízení bylo povoleno uvádět nové skutečnosti a důkazy.

2.2 Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních

Nový procesní kodex, zákon č. 142/1950 Sb., nabyl účinnosti 1. 1. 1951 a nahradil všechny u nás do té doby platné předpisy civilního procesu. Občanský soudní řád se tak uplatnil jednotně na celém území Československa. Navázal na ideje stanovené zákonem o zlidovění soudnictví a dále je rozvinul. Na sporné a nesporné řízení se přestalo nahlížet jako na dva samostatné druhy nalézacího řízení, prokurátor získal rozsáhlé možnosti účasti v řízení a na prvním místě se hovořilo o zásadě materiální pravdy.

Zásada materiální pravdy byla považována za základní zásadu, ostatní zásady měly za úkol pomáhat jejímu uskutečňování. Soud zjišťoval skutečný stav věci, zdůrazňovala se jeho aktivní úloha v řízení, když měl povinnost provést důkazy potřebné pro své rozhodnutí, nenavrhl-li je žádný z účastníků.^{12, 13} Promítnutím této zásady je ustanovení § 176 zákona č. 142/1950 Sb. stanovující, že odvolání má vedle všeobecných náležitostí podání obsahovat důvody, popřípadě též i nová skutková tvrzení a důkazy. Zákon tímto do našeho právního řádu zavedl úplnou apelaci, jež ovládala odvolací řízení dalších 50 let. *„Důvodová zpráva k § 176 tohoto zákoníku ... výslovně odmítla důvody odpůrců novot, kteří uváděli, že přípustnost novot způsobuje protahování řízení, způsobuje často zbytečnou práci soudu, svádí k nepozornosti, nedbalosti, zneužívání dané volnosti a zmenšuje energii soudu prvního stádia.“*¹⁴

2.3 Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

„Občanský soudní řád nabyl účinnosti dnem 1. dubna 1964 spolu s řadou dalších zákonů (občanský zákoník, zákon o rodině, zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, zákoník mezinárodního obchodu, zákon o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů). Tato rozsáhlá legislativní aktivita měla svůj základ v Ústavě z roku 1960, která vyhlásila vybudování socialismu, v důsledku toho změny

¹² STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání. Brno: Nakladatelství Doplněk, 2003, s. 27-28.

¹³ ŠTAJGR, František a kol. *Občanské právo procesní*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1964, s. 14-18; 74.

¹⁴ WINTEROVÁ, Alena. Koncentrace civilního soudního řízení. *Bulletin advokacie*, 2001, roč. 7, č. 4, s. 16- 17.

*v lidských vztazích a tudíž postupné odumírání sporů a budoucí nepotřebnost státních orgánů.*¹⁵

Nový občanský soudní řád převzal koncepci jednotného civilního procesu od kodexu předchozího - zahrnul jak řízení nalézací, tak exekuční a nerozlišoval řízení sporné od nesporného. Soudu byla nadále ukládána povinnost zjišťovat objektivní pravdu ve věci, i přestože byli účastníci nečinní.¹⁶ V důsledku této zásady zůstala zachována možnost uplatňovat nové skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení, a to i kdyby o nich odvolatel věděl již v řízení před soudem prvního stupně (§ 205 zákona č. 99/1963 Sb.). Jako sankci za průtahy řízení bylo možno účastníku uložit náhradu nákladů řízení dle ust. § 150 pro případ, že by si rozhodné důkazy ponechával až pro řízení odvolací.¹⁷

Občanský soudní řád zestručnil svoji úpravu na pouhých 376 paragrafů pod záminkou jeho srozumitelnosti pro každého občana. Nedostatečnost právní úpravy má za následek nespočet následujících novelizací. Již před rokem 1989 jich proběhlo pět, po revoluci stovky.¹⁸ Obecnou metodou naší legislativy se tak stává cesta novelizací, která však vede k nepřehlednosti a oslabení právní jistoty občanů.

Mezi nejdůležitější patří novely provedené zákonem č. 519/1991 Sb., č. 171/1993 Sb., č. 238/1995 Sb., č. 30/2000 Sb., č. 151/2001 Sb. a č. 7/2009 Sb., jimiž zejména došlo k oddělení řízení sporného od nesporného a znovuzavedení principů pro ně typických.¹⁹

2.4 Zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Tzv. velká novela OSŘ nabyla účinnosti dne 1. ledna 2001 a změnila mj. celkové pojetí opravných prostředků. Dle samotné důvodové zprávy byly změny vnesené do občanského soudního řádu natolik významné, že by umožňovaly komplexní rekodifikaci civilního procesu. Zákonodárce se však prozatím rozhodl pouze připravit půdu pro její následnou realizaci a nechat nově zavedené procesní instituty prověřit praxí.²⁰

¹⁵ Viz důvodová zpráva k návrhu zákona č. 30/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 257/0.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ STEINER, Vilém. *Občanské právo procesní v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975, s. 325.

¹⁸ Zákon 99/1963 u nás platí v novelizované podobě dodnes, nově kodifikace jsme se zatím nedočkali, i přes to, že od pádu totality uplynulo více jak 20 let.

¹⁹ ZOULÍK, František, DVORÁK, Bohumil. K vývoji a perspektivám českého civilního procesu. *Právní fórum*, 2009, roč. 6, č. 1, s. 3-4.

²⁰ Viz důvodová zpráva k návrhu zákona č. 30/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 257/0.

Jak již bylo řečeno, opravné prostředky byly novelou změněny mimořádně jak z hlediska významu, tak rozsahu. V jejich nové úpravě je viditelná inspirace Kleinovým civilním řádem soudním z roku 1895. Dále se vzhledem k tématu mé diplomové práce zabývám pouze novou právní úpravou odvolání, ostatní opravné prostředky ponechávám stranou.

Na rozdíl od dosavadní úpravy zavedla novela do našeho právního řádu taxativní výčet odvolacích důvodů, kterými lze odůvodnit odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé. V ustanovení § 205 odst. 1 jsou pod písm. a)-g) uvedeny v podstatě všechny v úvahu přicházející situace, odvolací soud není uplatněným důvodem vázán a účastník jej může kdykoli změnit. Nejedná se proto o striktní výčet možných odvolacích důvodů, ale spíše o vodítko, jak je vymežit a posuzovat.²¹

Nejpodstatnější změnou, která byla nastolena v rámci odvolacího řízení, je zákaz uplatňování nových skutečností a důkazů čili zavedení neúplné apelace. Jde o logické promítnutí prvků koncentrace řízení, které byly rovněž zavedeny novelou do řízení před soudem prvního stupně (§ 118b, 118c OSŘ). Úplná apelace byla nadále neúnosná z důvodů průtahů v řízení a s tím souvisejících zvýšených nákladů řízení. Účastníci si totiž mohli relevantní důkazy ponechávat až na řízení odvolací a prvostupňové řízení by se potom konalo úplně zbytečně.²²

„Konkrétně jedním z cílů návrhu zákona je, aby z činnosti soudů byly odstraněny zbytečné průtahy (čl. 38 odst. 2 LZPS), a aby soudy rozhodovaly o občanských právech nebo závazcích v přiměřené době (čl. 6 odst. 1 Evropské Úmluvy).“²³ Je evidentní, že systém neúplné apelace má za úkol zrychlení soudního řízení, zároveň však klade zvýšené nároky jednak na účastníky řízení, jednak na samotný soud. Odvolací soudy musí důsledně rozlišovat, jaké skutečnosti a důkazy byly uplatněny před soudem prvního stupně a jaké nikoli. Obecně se také zvyšují nároky na poučovací povinnost soudu.

Neúplná apelace se však neuplatňuje bez dalšího, nýbrž vždy je nutno přihlížet k tomu, jaké rozhodnutí soudu prvního stupně odvolatel napadá. Nezbytné je brát na zřetel řízení uvedená v ust. § 120 odst. 2 OSŘ, ve kterých se uplatňuje zásada vyšetřovací (jedná se

²¹ DRÁPAL, Ljubomír. Odvolání po novele občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9. č. 9- mimořádná příloha, s. 6.

²² MACKOVÁ, Alena. Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000. *Bulletin advokacie*, 2000, roč. 6, č. 8, s. 24- 27.

²³ Viz důvodová zpráva k návrhu zákona č. 30/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 257/0.

převážně o řízení nesporné povahy). Odlišně se bude postupovat dále při přezkoumání rozhodnutí pouze procesní povahy a v řízení o výkon rozhodnutí.²⁴

V odvolání proti rozhodnutím ve věci samé, která nespádají pod ust. § 120 odst. 2, lze uplatnit novoty jen za podmínek uvedených v § 205a odst. 1 OSŘ. Mezi výjimky z neúplné apelace tedy novela řadí nemeritorní rozhodnutí (§ 205a odst. 1), řízení, ve kterých se uplatňuje zásada vyšetřovací (§ 205a odst. 2), řízení o výkon rozhodnutí (§ 254 odst. 4) a konečně případy taxativně stanovené v § 205a odst. 1 písm. a)-e) OSŘ v tehdejší znění. Jedná se jen o nástin problematiky, důkladný rozbor provádím až v následujících částech práce.

2.5 Zákon č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Tato novela, jež vstoupila v účinnost dne 1. dubna 2005, se zejména pokusila snížit počet kasačních rozhodnutí odvolacích soudů a tím řízení zrychlit a zefektivnit.

Princip neúplné apelace zůstal v OSŘ zachován. V důvodové zprávě k zákonu č. 59/2005 Sb. se dočteme, že se zásada neúplné apelace v praxi osvědčila.²⁵ Výčet výjimek z neúplné apelace v § 205a odst. 1 se rozšířil o nové písm. d). Nové skutečnosti a důkazy tedy mohou být odvolacím důvodem proti meritornímu rozhodnutí i tehdy, má-li jimi být splněna povinnost tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti nebo důkazní povinnost, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že odvolatel nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3. Tímto ustanovením byl vyjasněn spor, zda je možno uvedený případ podřadit pod ust. § 205a odst. 1 písm. b) OSŘ.

Zákaz přihlížet ke skutečnostem a důkazům uplatněným v rozporu s § 205a nebo § 211a zůstal zachován (§ 213 odst. 5 OSŘ).

Nový § 213b v odst. 1 stanoví, že i v odvolacím řízení soud postupuje podle § 118a, čili je povinen poskytnout účastníkům tam uvedená poučení za účelem zajištění předvídatelnosti svého rozhodování. Ani tento postup však nemůže vést k uplatnění nových skutečností nebo důkazů v rozporu s ustanovením § 205a nebo 211a nebo k uplatnění procesních práv, která jsou za odvolacího řízení nepřipustná. Porušení ustanovení § 118a odst. 1 až 3 soudem

²⁴ DRÁPAL: Odvolání po novele..., s. 1; 7- 8.

²⁵ Viz důvodová zpráva k návrhu zákona č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 643/0.

prvního stupně je vadou řízení jen v případě, že potřeba uvést další tvrzení nebo důkazy vyplýne z odlišného právního názoru odvolacího soudu (§ 213b odst. 2 OSŘ).²⁶

2.6 Zákon č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Tzv. souhrnná novela s účinností k 1. červenci 2009 přinesla další významné změny do občanského soudního řízení, které měly za úkol zjednodušit procesní předpisy, odbřemenit soudce a zamezit průtahům v soudním řízení.²⁷ Zásadně se novela dotkla zejména úpravy koncentrace řízení, a to konkrétně institutu tzv. kvalifikované výzvy dle § 114b OSŘ, zavedení tzv. přípravného jednání dle § 114c OSŘ, zpřísnění dosavadní koncentrace řízení upravené v § 118b OSŘ a zrušení tzv. soudcovské koncentrace dle § 118c OSŘ.

V důsledku uvedených změn dochází k výraznému zvýšení odpovědnosti účastníků za včasné zjištění skutkového stavu. Účastníci jsou povinni uvádět skutečnosti a důkazy k jejich prokázání (plnit tak svou povinnost tvrzení a důkazní dle ust. § 101 odst. 1 písm. a) a b) OSŘ) pouze do určitého zákonem stanoveného nebo soudem určeného okamžiku. Později již pouze ve vztahu k zákonem stanoveným výjimkám. Dochází tak k částečnému prolomení zásady arbitrárního pořádku na úkor zásady koncentrace řízení a dále také k posílení zásady formální pravdy na úkor pravdy materiální.

Ustanovení § 118b OSŘ nově zavádí koncentraci řízení ke konci prvního jednání ve věci obecně na veškerá řízení, až na výjimky stanovené zákonem. Dalo by se tedy mluvit o univerzalitě koncentrace řízení, na rozdíl od úpravy předchozí, kdy se zákonná koncentrace dle § 118b OSŘ použila pouze ve vztahu k tam výslovně vyjmenovaným řízením. Před účinností souhrnné novely tedy mohli účastníci tvrdit a dokazovat až do vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně, nestanovil-li zákon či soud jinak.

Po účinnost zákona č. 7/2009 Sb. uvádí ustanovení § 118b pravidlo, že účastníci mohou uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení:

1. přípravného jednání dle § 114c OSŘ, popř. do uplynutí lhůty poskytnuté soudem na návrh účastníka (viz § 114c odst. 4 OSŘ- maximálně 30 dnů)

²⁶ WALTR, Robert. Nová právní úprava odvolacího řízení v občanském soudním řádu. *Právní zpravodaj*, 2005, roč. 6, č. 2, s. 3- 4.

²⁷ Viz důvodová zpráva k návrhu zákona č.7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 478/0.

2. prvního jednání ve věci, popř. do uplynutí lhůty poskytnuté soudem (návrh účastníka zde není nutný a délka lhůty není stanovena), pokud nebyla provedena příprava jednání dle § 114c OSŘ

+ zákon stanoví výjimky z koncentrace dle § 114c i § 118b OSŘ: skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků; skutečnosti nebo důkazy, které nastaly po přípravném jednání; skutečnosti nebo důkazy, které účastník nemohl bez své viny včas uvést; skutečnosti nebo důkazy uvedené po výzvě dle § 118a odst. 2 OSŘ.²⁸

Další koncentrace v řízení nastává na základě ust. § 119a OSŘ v souvislosti s principem neúplné apelace ovládajícím odvolací řízení. Jedná se o koncentraci k okamžiku vyhlášení rozhodnutí soudem prvního stupně. V odvolacím řízení totiž mohou účastníci uvádět novoty pouze tehdy, pokud by se jednalo o některou z výjimek taxativně stanovenou v ust. § 205a OSŘ.

V současné době však tato koncentrace značně ztrácí na svém významu, neboť se uplatní pouze ve vztahu k výjimkám, jež vyplývají z koncentrací do skončení přípravného jednání, popřípadě prvního jednání ve věci. Jedná se tedy o poslední šanci pro účastníky uvést rozhodné skutečnosti a důkazy dříve, než soud prvního stupně vyhlásí rozhodnutí. Pouze však takové skutečnosti a důkazy, které spadají pod výjimky z koncentrací dle § 114c i § 118b OSŘ. V odvolacím řízení pak mohou účastníci uvádět zase jen takové skutečnosti a důkazy spadající pod výjimky stanovené v § 205a OSŘ.²⁹

²⁸ S účinností zákona č. 404/2012 Sb. se jedná o výzvu dle § 118a odst. 1 až 3.

²⁹ BARTONÍČKOVÁ, Klára, KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 17, s. 611- 615.

3 Nové skutečnosti a důkazy jako odvolací důvod

Občanský soudní řád stanoví v § 205 odst. 2 písm. f) pravidlo, že odvolání proti meritornímu rozhodnutí lze odůvodnit tím, že dosud zjištěný skutkový stav neobstojí, neboť tu jsou další skutečnosti nebo jiné důkazy, které nebyly dosud uplatněny. Tyto nové skutečnosti a důkazy však není možné uplatňovat bez dalšího, nýbrž pouze za podmínek vymezených v § 205a OSŘ.

Jak jsem již zmínila, odvolací řízení je založeno na apelačním opravném systému. Z tohoto důvodu může soud druhého stupně dosáhnout odlišných skutkových závěrů než soud stupně prvního. Odvolací soud rovněž může provádět dokazování ve věci samé. Pokud je odvolací soud oprávněn při přezkumu prvostupňového rozhodnutí přihlížet ke skutečnostem a důkazům, které byly účastníky uplatněny až v odvolacím řízení, hovoříme o apelaci úplné. Pokud k tomu oprávněn není, jedná se o apelaci neúplnou.³⁰

Po novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000 Sb., se většina odvolacích řízení řídí apelací neúplnou. „*Východiskem pro užití neúplné apelace v platné právní úpravě je zásada, že soud prvního stupně je instancí skutkovou, tj. instancí, u které mají být zásadně při jediném jednání provedeny všechny účastníky navržené důkazy potřebné k prokázání sporných právně významných skutkových tvrzení.*“³¹ Účastník je povinen na základě ust. § 101 OSŘ před soudem prvního stupně tvrdit všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti a plnit k tomu svou důkazní povinnost. Soud mu musí o této jeho povinnosti poskytovat poučení v průběhu celého řízení.

Před soudem druhého stupně je pro účastníky možnost uvádění novot výrazně limitována.³² Nejvyšší soud užití nových skutečností a důkazů v odvolacím řízení v systému neúplné apelace shrnuje následovně: „*Ve věcech, v nichž je odvolací řízení ovládáno zásadou neúplné apelace platí, že skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jsou způsobilým odvolacím důvodem jen v případech uvedených v ustanovení § 205a odst. 1 OSŘ, že jiní účastníci než odvolatel mohou u odvolacího soudu namítat skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jen za podmínek uvedených v ustanovení § 205a OSŘ nebo tehdy, neplatí-li pro odvolatele omezení odvolacích důvodů podle ustanovení § 205a odst. 1 OSŘ (§ 211a OSŘ), že při zjišťování*

³⁰ DRÁPAL, Ljubomír. In Drápal, L., Bureš J. (ed.). *Komentář k občanskému soudnímu řádu- II.díl.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1638 (§ 205a).

³¹ Tamtéž.

³² IŠTVÁNEK, František. In David Ludvík (ed.). *Komentář k občanskému soudnímu řádu- II.díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 1090 (§ 205a).

skutkového stavu odvolací soud nepřihlíží ke skutečnostem nebo důkazům, které byly účastníky uplatněny v rozporu s ustanoveními § 205a nebo § 211a OSŘ (§ 213 odst. 3 OSŘ), a že k přípustným novým skutečnostem a důkazům smí odvolací soud přihlédnout, jen když byly uplatněny (§ 212a odst. OSŘ).³³

3.1 Rozhodnutí, ve kterých se uplatňuje neúplná apelace

3.1.1 Rozsudky a usnesení ve věci samé vydané ve sporném řízení³⁴

V těchto řízeních jsou nové skutečnosti a důkazy způsobitelným odvolacím důvodem pouze za podmínek § 205a OSŘ (viz § 205a odst. 1 OSŘ).

Vymezení meritorních rozhodnutí, je důležité nejen kvůli tomu, že se pouze při jejich přezkoumání uplatní neúplná apelace, ale také proto, že jen v odvolání proti těmto rozhodnutím je vůbec nutné uvádět odvolací důvod.

Rozsudky a usnesení jsou dvě základní formy rozhodnutí v občanském soudním řízení. V ustanovení § 152 odst. 1 OSŘ je vyjádřeno pravidlo, že rozsudkem rozhoduje soud o věci samé (čili meritorně). Tato zásada se však neuplatňuje bezvýjimečně, a proto lze v určitých případech rozhodnout ve věci samé i usnesením. Zákon stanoví, kdy soud rozhoduje ve věci samé usnesením.³⁵ Nelze tedy jednoznačně rozpoznat meritorní rozhodnutí na základě jeho formy, i přestože se ve většině případů rozhoduje ve věci samé rozsudkem.

Na meritorní a nemeritorní (procesní) se dělí rozhodnutí na základě jiného kritéria, a to podle obsahu jejich výroku. Meritum je označení pro nárok a jeho příslušenství, o kterém se má v řízení rozhodnout. Pokud se jedná o rozhodnutí meritorní, soud jím rozhoduje o meritru věci (o věci samé) a zasahuje tak do hmotněprávních vztahů, jež buď nově vytváří, nebo deklaruje. Právě proto jsou rozhodnutí meritorní ta zásadní - k jejich vydání celé řízení směřuje.³⁶

Druhou podmínkou uplatnění neúplné apelace je skutečnost, že rozhodnutí bylo vydáno ve sporném řízení. Sporné a nesporné řízení jsou dva druhy nalézacího řízení, které se od sebe ve spoustě aspektů liší. Rozdílnost je nutno spatřovat zejména v jejich účelu, kdy ve sporném

³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. prosince 2004, sp. zn. 21 Cdo 1681/2004.

³⁴ Vyjma řízení o určení a popření rodičovství a řízení o přivolení k výpovědi z nájmu bytu. Jedná se sice o řízení svou povahou sporná, vzhledem k tomu, že jsou vyjmenované v ust. §120 odst. 2 OSŘ, tak se v nich neúplná apelace nemůže uplatnit.

³⁵ Viz řízení o dědictví (§ 175q), v řízení o úschovách (§ 185a odst. 3), v řízení opatrovnickém (§ 192 odst. 2), v řízení ve věcech obchodního rejstříku (§ 200d odst. 1) atd. Dále se např. usnesením schvaluje smír (§ 99 odst. 2).

³⁶ WINTEROVÁ: *Civilní právo procesní...*, s. 260-264.

řízení se jedná o ochranu porušeného či ohroženého subjektivního práva (reparační funkce), zatímco v nesporném řízení o úpravu právních vztahů do budoucna (preventivní funkce).

Sporné řízení je ovládáno zásadou projednací společně se zásadou dispoziční. Procesní iniciativa je tedy vložena do rukou účastníků. Účastníci řízení jsou oprávněni disponovat řízením a jeho předmětem. Zároveň jsou odpovědní za zjištění skutkového stavu ve věci.

Účastníci mají povinnost tvrzení (srov. § 79 odst. 1 a § 101 odst. 1 OSŘ) a důkazní. Ve sporném řízení je s těmito jejich povinnostmi navíc spojeno i tzv. břemeno tvrzení a břemeno důkazní. Pokud by tedy účastníci neuvedli rozhodné skutečnosti a důkazy k jejich prokázání, tato břemena by neunesli, a to by mělo za následek prohru sporu.

Soudce je zde nezávislým rozhodcem, jakousi třetí stranou sporu. Soudce není oprávněn svou vlastní aktivitou vnášet do sporu skutečnosti či pátrat po důkazech, neboť by tím porušil zásadu rovnosti účastníků řízení. Zákon sice připouští, aby i ve sporném řízení soud provedl jiné než účastníky navržené důkazy, pouze však za kumulativního splnění dvou podmínek - musí být potřebné ke zjištění skutkového stavu a musí vyplývat z obsahu spisu (§ 120 odst. 3 OSŘ).^{37, 38}

Z uvedeného vyplývá, že neúplná apelace se může uplatnit pouze u rozhodnutí vydaných ve sporném řízení a navíc pouze u těch, které se týkají věci samé. Pouze tato jsou totiž svou povahou k neúplné apelace způsobilá.

3.1.2 Rozsudky vydané při rozhodování v řízení podle části páté OSŘ ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem

Na základě ustanovení § 245 OSŘ platí, že není-li v části páté uvedeno něco jiného, užití se subsidiárně ustanovení části první až čtvrté. Vzhledem k tomu, že žádné zvláštní ustanovení týkající se uvádění nových skutečností a důkazů v odvolacím řízení pátá část neobsahuje, § 205a OSŘ se zde uplatní přiměřeně.

3.2 Rozhodnutí, ve kterých se uplatňuje úplná apelace

3.2.1 Rozhodnutí, jimiž se nerozhoduje ve věci samé

U rozhodnutí pouze procesní povahy nemá neúplná apelace své místo. Zde odkazují na výklad k meritorním rozhodnutím.

³⁷ WINTEROVÁ: *Civilní právo procesní...*, s. 76-79; 393- 395.

³⁸ BUREŠ, Jaroslav. In Drápal, L., Bureš J. (ed.). *Komentář k občanskému soudnímu řádu- I. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 860- 864 (§ 120).

3.2.2 Rozhodnutí vydaná v řízeních vyjmenovaných v ust. § 120 odst. 2 OSŘ

Ve věcech uvedených v § 120 odst. 2 omezení podle odstavce 1 neplatí (viz § 205a odst. 2).

Ustanovení § 120 odst. 2 OSŘ stanoví, že ve věcech, v nichž lze zahájit řízení i bez návrhu³⁹, jakož i v řízení o povolení uzavřít manželství, v řízení o určení a popření rodičovství, v řízení o určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení, v řízení o osvojení, v řízení o jmenování rozhodce nebo předsedajícího rozhodce, v řízení o přivolení k výpovědi z nájmu bytu, v řízení o zákonnosti zajištění cizince a o jeho propuštění a v řízení o některých otázkách obchodních společností, družstev a jiných právnických osob (§ 200e) je soud povinen provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než byly účastníky navrhovány.

Jedná se o taxativní výčet řízení, ve kterých se při dokazování uplatní zásada vyšetřovací. Účastníci zde sice mají povinnost tvrdit všechny relevantní skutečnosti a označit důkazy k jejich prokázání, nenesou však tzv. břemena tvrzení a důkazní. Neunesení důkazního břemene tedy neznamená pro účastníky nutně negativní procesní důsledky, poněvadž soud je povinen provést i důkazy nenavržené a napravit tak to, co účastníci zanedbali. Soud zde ovšem nehájí zájem některého z účastníků, nýbrž se snaží zjistit skutečný stav věci.⁴⁰

Vyjmenovaná řízení představují řízení nesporná s dvěma výjimkami. Řízení o určení a popření rodičovství a řízení o přivolení k výpovědi z nájmu bytu jsou řízení sporná, jejich povaha však vyžaduje uplatnění zásady vyšetřovací.⁴¹

Odkaz na řízení vyjmenovaná v ust. § 120 odst. 2 se vyskytuje v mnohých ustanoveních OSŘ (např. § 114b odst. 1, § 114c odst. 6 a 7, § 118b odst. 3). Jedná se totiž o prozatímní definici nesporného řízení. V současné době nesporné řízení není jednotně upraveno, jak tomu bylo např. za účinnosti zákona č. 100/1931 Sb., o zásadních ustanoveních řízení nesporného. Pátá hlava části třetí OSŘ (zvláštní ustanovení) neobsahuje vymezení ani zásady tohoto řízení.⁴²

³⁹ Řízení, které lze zahájit i bez návrhu vymezuje ust. § 81 odst. 1 OSŘ. Nejedná se však o výčet taxativní, neboť zákon připouští zahájení řízení i bez návrhu také v dalších věcech- např. ve věcech obchodního rejstříku (§ 200b odst. 1 OSŘ), ve věcech některých otázek obchodních společností, družstev a jiných právnických osob (§ 200e odst. 2 OSŘ), ve věci neplatnosti manželství (§ 11 odst. 1, § 12 a § 13 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině), o určení, zda tu manželství je či není (§ 17a zákona o rodině).

⁴⁰ WINTEROVÁ: *Civilní právo procesní...*, s. 363- 364.

⁴¹ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 63.

⁴² WINTEROVÁ: *Civilní právo procesní...*, s. 358.

V současné době se připravuje tzv. harmonizační novela OSŘ s účinností k 1. 1. 2014, která plánuje rozdělit civilní soudní řízení do dvou samostatných zákonů. Občanský soudní řád bude nadále upravovat pouze sporná řízení. Civilní soudní řízení v nesporných a jiných zvláštních věcech bude upravovat nový zákon o zvláštních řízeních soudních. Občanský soudní řád se k novému zákonu užije subsidiárně. Tímto krokem zákonodárce plánuje celkové zpřehlednění občanského soudního řádu, protože z něj bude vypuštěna jednak celá hlava pátá třetí části, jednak také všechna ustanovení týkající se řízení nesporných a jiných zvláštních věcí. Z tohoto důvodu z OSŘ zmizí mnoho výjimek a odkazů (např. z koncentrace řízení i neúplné apelace). Osobně tento krok považuji za nezbytný vzhledem k tomu, že celková rekodifikace občanského soudního řádu nadále nebude provedena.

Co se týče konkrétně ust. § 120 odst. 2, původně zákonodárce plánoval jeho změnu. Mělo se týkat pouze nájemních věcí, v nichž se měl při dokazování uplatnit odlišný režim než v ostatních sporných řízeních, a to z důvodu zájmu na ochraně nájemního vztahu k bytu.⁴³

Na konec však dojde k jeho celkovému zrušení. Slovy důvodové zprávy k návrhu harmonizační novely „*S ohledem na skutečnost, že zásada ofiiciality a zásada vyšetřovací se uplatňují pouze v nesporném řízení a že všechna nesporná řízení budou obsažena ve zvláštním zákonu, postrádalo by ponechání stávajícího ustanovení § 120 odst. 2 smysl.*“⁴⁴ Zákonodárce tedy bez jakéhokoli odůvodnění zavádí projednací zásadu i v nájemních věcech, které ztratí dosavadní ochranu poskytovanou ust. § 120 odst. 2 OSŘ. Bude se jednat o klasické sporné řízení, ve kterém se uplatní neúplná apelace.

3.2.3 Rozhodnutí vydaná v řízení o výkon rozhodnutí

Věta první v ust. § 254 odst. 5 OSŘ stanovuje, že v odvolání lze uvádět nové skutečnosti a důkazy, a odst. 6 poté nadbytečně opakuje úplně to samé. Toto pravidlo se však neuplatní u žalob, které se projednávají a rozhodují v řízení podle části třetí OSŘ (např. excindační žaloba, odporová žaloba, žaloba z lepšího práva).

Na výkon rozhodnutí se přiměřeně použije ustanovení předcházejících částí (§ 254 odst. 1 OSŘ). Uplatní se zde proto ust. § 212a odst. 3, které normuje, že k novým skutečnostem a důkazům lze přihlížet, pouze pokud byly uplatněny. Shodně uvádí ve svém usnesení Nejvyšší soud, že ačkoli lze v odvolacím řízení ve věcech výkonu rozhodnutí uvádět

⁴³ Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Citováno dne 18. prosince 2012. Dostupné na <<http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf;jsessionid=5A30659F52A071DC1350DD43528EC8EF>>.

⁴⁴ Viz důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 932/0.

novoty, nemůže k nim odvolací soud přihlížet bez dalšího, ze své procesní iniciativy či úřední povinnosti, aniž by se jich dovolal účastník řízení.⁴⁵

Proti usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí lze namítat jen ty skutečnosti, jež jsou pro nařízení výkonu rozhodnutí rozhodné; k ostatním odvolací soud nepřihlédne a odvolání obsahující jen takové důvody odmítne (§ 254 odst. 5 věta druhá). Z uvedeného vyplývá, že výkon rozhodnutí se sice řídí pravidly apelace úplné, ale v odvolání proti nařízenému výkonu rozhodnutí lze uvádět pouze skutečnosti rozhodné pro nařízený výkon rozhodnutí. Dle mého názoru je tímto ustanovením úplná apelace poměrně výrazně limitována.

Odvolací soud zde posuzuje, jestli soud prvního stupně nařídil výkon rozhodnutí v souladu se zákonem. Z tohoto důvodu lze rozhodnutí soudu prvního stupně přezkoumat pouze ze stejných hledisek, jakými se tento zabýval (rozhodující je zde stejný stav, jaký byl rozhodný pro vydání usnesení soudu prvního stupně). „*Způsobilé odvolací důvody proti usnesení soudu prvního stupně, jímž bylo rozhodnuto o návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí, proto mohou spočívat jen v okolnostech uvedených v § 205 odst. 2 písm. a) a v předpokladech pro nařízení výkonu rozhodnutí; v tomto směru mohou být uvedeny v odvolání také nové skutečnosti a důkazy.*“⁴⁶

Jestliže v podaném odvolání není uvedena žádná skutečnost rozhodná pro nařízení výkonu rozhodnutí a usnesení o nařízení výkonu neobsahuje vady uvedené v § 205 odst. 2 písm. a), odvolací soud odvolání odmítne.⁴⁷

3.2.4 Rozsudky pro uznání a pro zmeškání

Odvolací důvody u rozsudků pro uznání a pro zmeškání jsou stanoveny speciálně v ust. § 205b OSŘ. Jsou zde taxativně stanovené dva odvolací důvody - jednak vady uvedené v § 205 odst. 2 písm. a), a dále skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být prokázáno, že nebyly splněny předpoklady pro vydání rozsudku pro uznání nebo pro zmeškání. K prokázání těchto odvolacích důvodů mohou být použity nové skutečnosti a důkazy.⁴⁸

Domnívám se, že se jedná o velice podobnou situaci jako u úplné apelace při výkonu rozhodnutí. Nové skutečnosti a důkazy jsou sice povoleny, pouze však k prokázání vad uvedených v § 205 odst. 2 písm. a) a dále k prokázání nesplnění předpokladů pro vydání rozsudku pro uznání a pro zmeškání.

⁴⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2005, sp. zn. 20 Cdo 2207/2004.

⁴⁶ DRÁPAL, Ljubomír. In Drápal, L., Bureš J. (ed.). *Komentář k občanskému soudnímu řádu- II.díl.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2095 (§ 254).

⁴⁷ Tamtéž, s. 2095- 2096.

⁴⁸ Tamtéž, s. 1646- 1647 (§ 205b).

3.3 Posouzení, zda jsou skutečnosti a důkazy nové

Skutečnosti, které byly účastníky uplatněny v řízení před soudem prvního stupně, nebo vyšly v jeho průběhu jinak najevo (z provedeného dokazování), nejsou v odvolacím řízení považovány za skutečnosti nové.⁴⁹ Čili pokud chceme posoudit, zda skutečnosti byly ve smyslu ust. § 205a uplatněny před soudem prvního stupně, je nezbytné porovnat obsah spisu soudu prvního stupně a údaje zahrnuté v odvolání.⁵⁰

Shodně se k této věci vyjadřuje Nejvyšší soud ve své právní větě: „*Pro závěr, zda skutečnosti, které byly uplatněny v odvolání, jsou z hlediska ustanovení § 205a odst. 1 o. s. ř. nové, je rozhodné posouzení, zda byly některým účastníkem řízení uplatněny před soudem prvního stupně nebo zda v průběhu tohoto řízení jinak vyšly najevo okolnost, že účastník po poučení podle § 119a o. s. ř. neopakoval tyto návrhy formálně znovu na závěr jednání před soudem prvního stupně, je z tohoto hlediska bezvýznamná.*“⁵¹

Problém s posuzováním novosti dané skutečnosti však nastává tehdy, pokud se účastník ve svém odvolání opírá o skutečnosti, které před soudem prvního stupně sice uvedl, pouze však okrajově a v hrubých obrysech. Lze takovéto doličení původních okrajově tvrzených skutečností považovat za novoty ve smyslu § 205a nebo nikoli?

Osobně se domnívám, že na těchto skutečnostech není účastník bez dalšího oprávněn postavit svou kritiku rozhodnutí soudu první instance, jinak by to vedlo k porušení principu a účelu neúplné apelace. Jak jsem se již zmínila, neúplná apelace je založena na zásadě, že řízení má po stránce skutkové proběhnout před soudem prvního stupně. Soud prvního stupně je instancí skutkovou. Z tohoto důvodu si myslím, že doličení či konkretizace původně tvrzené skutečnosti možná je pouze tehdy, pokud jí nebude změněn skutkový základ věci. Kdyby skutkový základ věci dotčen být měl, pak bude považována za novotu a bude ji tedy možno uplatnit pouze za podmínek § 205a.^{52, 53}

Co se důkazů týče, ty jsou za nové považovány tehdy, jestliže je žádný účastník v průběhu prvostupňového řízení nenavrl a nebyly provedeny ani samotným soudem na základě ust. § 120 odst. 3 OSŘ. Důkaz je třeba označit dostatečně konkrétně z důvodu jeho

⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2006, sp. zn. 29 Odo 1059/2005.

⁵⁰ DRÁPAL, Ljubomír. In Drápal, L., Bureš J. (ed.). *Komentář k občanskému soudnímu řádu- II.díl.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1639 (§ 205a).

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. srpna 2009, sp. zn. 21 Cdo 4419/2008.

⁵² F. Ištváněk uvádí, že za nepřipustnou novotu se nepovažuje, když odvolatel vylíčením skutečnosti v odvolání nemění nijak skutkový základ rozhodnutí, nýbrž jen rozvine své původní tvrzení o totožné skutečnosti, aniž by bylo zapotřebí uvažovat o aplikaci jiné právní normy při posouzení důvodnosti nároku. Viz IŠTVÁNEK, František. In David Ludvík (ed.). *Komentář k občanskému soudnímu řádu- II.díl.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 1090 (§ 205a).

⁵³ Obdobně DRÁPAL. In Drápal, Bureš: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1639.

odlišitelnosti od jiných důkazů stejného druhu. Pokud účastník navrhuje např. výslech svědka, je za dostatečné považováno uvedení jeho jména a příjmení, u listinného důkazu pak uvedení toho, kdo listinu vydal a čeho se týká. Na druhou stranu, všeobecná tvrzení typu: „aby byly provedeny veškeré důkazy, jimiž je možno prokázat tvrzenou skutečnost“ nebo „výhrada dalších důkazů“, nelze považovat za uplatnění důkazů před soudem prvního stupně.⁵⁴

Navrhne-li účastník soudu určitý důkaz k provedení a později uvede, že od tohoto návrhu upouští, na jeho provedení netrvá, výslovně prohlašuje, že důkazní návrh nečiní apod., nelze tato prohlášení považovat za odvolání procesního úkonu. Platně lze procesní úkon odvolat pouze za podmínek ust. § 41a odst. 3 OSŘ, jestliže jeho odvolání dojde soudu nejpozději současně s tímto úkonem. Soud se na základě výše uvedených vyjádření rozhoduje pouze, zda daný důkaz provede, či nikoli (neprovede ho však jen, pokud jej není k zjištění skutkového stavu potřeba). Z uvedeného vyplývá, že takovýto důkaz byl před soudem prvního stupně uplatněn, i přestože jej soud neprovedl pouze na základě názoru účastníka, že na provedení důkazu netrvá.⁵⁵

Rozhodne-li odvolací soud kasačně, zruší-li tedy rozhodnutí soudu prvního stupně a vrátí mu věc k dalšímu řízení, věc se vrací znovu do stádia řízení před soudem prvního stupně se všemi důsledky z toho plynoucími. Účastník je oprávněn uvádět nové skutečnosti a důkazy i přesto, že je v předchozím řízení neuvedl.⁵⁶

⁵⁴ DRÁPAL. In Drápal, Bureš: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1639- 1641.

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2002, sp. zn. 21 Cdo 426/2002.

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. srpna 2009, sp. zn. 21 Cdo 4419/2008.

4 Uplatnění nových skutečností a důkazů

4.1 Nové skutečnosti a důkazy týkající se podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu

Uplatnění nových skutečností a důkazů podle ust. § 205a odst. 1 písm. a) je dle mého názoru poměrně jasné a nepůsobí v praxi obtíže. Zmíněné ustanovení obsahuje procesní podmínky (věcná příslušnost spadá mezi procesní podmínky⁵⁷, proto se domnívám, že je zde výslovně zmíněna nadbytečně), vyloučení soudce či přisedícího a obsazení soudu.

Procesní podmínky můžeme definovat jako předpoklady, které musí být splněny, aby mohlo být vydáno rozhodnutí ve věci samé. Řadíme mezi ně podmínky na straně soudu - pravomoc a věcnou, místní i funkční příslušnost. Dále podmínky na straně účastníků - způsobilost být účastníkem, procesní způsobilost, řádné zastoupení, plnou moc zmocněnce, způsobilost být zmocněncem a nezbytné zastoupení. Mezi další dvě specifické procesní podmínky patří překážka věci zahájené (tzv. litispendence) a překážka věci rozhodnuté (res iudicata). V prvním případě se jedná o to, že mezi týmiž stranami a o téže věci nemůže paralelně probíhat další řízení. Druhá překážka vyjadřuje pravidlo, že nelze znovu projednávat věc, o které již bylo pravomocně rozhodnuto.

Mimo to lze k procesním podmínkám přiřadit i návrh k zahájení řízení a zaplacení soudního poplatku. Jejich zařazení je však sporné a některými autory popírané. Vzhledem k tomu, že jejich nedostatky způsobují stejné následky jako nedostatky výše uvedených procesních podmínek, osobně se domnívám, že jejich zařazení opodstatněné je. Pokud účastník vezme žalobu zpět, řízení se zastavuje (§ 96 OSŘ). Nebyl-li poplatek za řízení splatný podáním návrhu na zahájení řízení zaplacen, soud vyzve poplatníka k jeho zaplacení ve lhůtě, kterou mu určí; po marném uplynutí této lhůty soud řízení zastaví (§ 9 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích).

Ustanovení § 103 OSŘ stanoví, že soud kdykoli za řízení zkoumá, zda jsou splněny podmínky, za nichž může rozhodnout ve věci samé. Soud tyto podmínky musí tedy ex offio zkoumat i v průběhu řízení odvolacího. Dokonce i pravomocné rozhodnutí může být z důvodu nedostatku procesních podmínek napadeno, a to žalobou pro zmatečnost (srov. ust. § 229 OSŘ).⁵⁸

⁵⁷ WINTEROVÁ: *Civilní právo procesní...*, s. 218.

⁵⁸ Tamtéž, s. 216- 222.

Vyskytne-li se v řízení takový nedostatek procesních podmínek, jež nelze odstranit, soud řízení zastaví. Jedná-li se o nedostatek procesních podmínek, jež odstranit lze, soud musí učinit všechna vhodná opatření k jeho odstranění. Teprve nepodaří-li se jej odstranit, soud řízení zastaví (§ 104 OSŘ).

Nové skutečnosti a důkazy mohou být v odvolacím řízení dále uplatněny pokaždé tehdy, pokud prvoinstanční rozhodnutí vydal vyloučený soudce nebo přisedící. Na základě ust. § 16 odst. 1 OSŘ rozhodne během řízení před soudem prvního stupně o vyloučení nadřízený soud v senátě. Takovéto rozhodnutí však nebrání odvolacímu soudu, aby si otázku o vyloučení posoudil sám (viz § 16b OSŘ).

Poslední možností pro uplatnění novot uvedenou v ust. § 205a odst. 1 písm. a) je nesprávné obsazení soudu. Jako nesprávné obsazení soudu musíme chápat každou situaci, kdy místo senátu rozhodoval samosoudce, místo samosoudce justiční čekatel, vyšší soudní úředník, asistent soudce či samosoudce, jež nebyl pověřen příslušným rozvrhem práce. V případě, že namísto samosoudce rozhodoval senát, jedná se v podstatě o kvalifikovanější způsob rozhodnutí, a proto nové skutečnosti a důkazy uvádět nebude možno.⁵⁹

Ustanovení § 205a odst. 1 písm. a) musíme chápat v souvislosti s odvolacím důvodem stanoveným v § 205 odst. 2 písm. a) OSŘ. K uplatnění tohoto odvolacího důvodu, pomocí kterého chce odvolatel prokázat nesplnění procesních podmínek, vyloučení soudce či nesprávné obsazení soudu, mu musí být umožněno uvádět nové skutečnosti a důkazy.⁶⁰ Odvolatel např. bude oprávněn nově navrhnout výpověď svědka, jež prokáže poměr soudce prvního stupně k věci, k účastníkům nebo k jejich zástupcům. V úvahu přichází také možnost navrhnout znalecký posudek dokazující, že účastník řízení trpí duševní poruchou, a soud první instance mu měl proto ustanovit opatrovníka. K prokázání překážky věci rozsouzené bude možno předložit soudu dřívější pravomocné rozhodnutí ve věci (důkaz listinou).

Při nesplnění těchto podmínek nebyl soud prvního stupně vůbec oprávněn vydat meritorní rozhodnutí. Z tohoto důvodu bude odvolací soud tato rozhodnutí rušit [§ 219a odst. 1 písm. a)] a dále postupovat dle možností uvedených v ust. § 221 OSŘ.

⁵⁹ Viz ust. § 205 odst. 2 písm. a) nebo § 219a odst. 1 písm. a), kde je výslovně stanoveno: „*Soud nebyl správně obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodoval senát.*“

⁶⁰ DRÁPAL. In Drápal, Bureš: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1627- 1629 (§ 205).

4.2 Nové skutečnosti a důkazy, jimiž má být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci

Ustanovení § 205a odst. 1 písm. b) je nutno chápat v souvislosti s odvolacím důvodem uvedeným v ust. § 205 odst. 2 písm. c) OSŘ. Pokud odvolatel použije ve svém odvolání tento odvolací důvod, může k jeho prokázání použít nové skutečnosti a důkazy.⁶¹

Rozsudky soudu prvního stupně mohou trpět různými druhy vad. O první skupině jsem se již zmínila pod bodem písm. a) své práce. Prvoinstanční rozhodnutí však může obsahovat i jiné vady, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Soud se této jiné vady dopustí, poruší-li postup, který mu ukládá občanský soudní řád. Nejčastěji se bude jednat o vady při provádění dokazování či poskytování poučovací povinnosti. Soud zatíží řízení touto vadou např. tehdy, pokud nepoučí svědka o trestních následcích křivé výpovědi na základě ust. § 126 odst. 2 OSŘ⁶², pokud důkaz listinou provede v rozporu se zákonem⁶³, popřípadě nepoučí účastníka domáhajícího se určení neplatnosti smlouvy o povinnosti tvrdit skutečnosti, jež prokážou existenci naléhavého právního zájmu⁶⁴.

Ne však každé takovéto pochybení soudu můžeme podřadit pod ust. § 205a odst. 1 písm. b) OSŘ. Nové skutečnosti a důkazy budou v tomto případě přípustné jen tehdy, pokud vada skutečně mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

V každém konkrétním případě tedy bude nutné posoudit, zda by soud prvního stupně danou věc rozhodl jinak, nebylo-li by v řízení této vady. Není-li možné tento závěr vyloučit, pak se bude jednat o vadu, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.⁶⁵ Domnívám se, že je naprosto správné ponechat tuto úvahu na odvolacím soudu, který rozhodne dle individuálních okolností každé věci.

Obdobně se k dané věci vyjadřuje Nejvyšší soud: „*Okolnost, že soud nevyhoví návrhu účastníka na provedení důkazu, nepředstavuje sama o sobě vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí.*“⁶⁶ Dále např.: „*Za jinou vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, je třeba považovat okolnost, že soud neprovedl účastníkem navržený důkaz k prokázání skutečnosti, jež byla pro řešení daného sporu podstatná.*“⁶⁷ Nebo: „*Neposkytne-li soud účastníkům poučení o jejich procesních právech*

⁶¹ IŠTVÁNEK. In David: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1090 (§ 205a).

⁶² SPÁČIL. In David: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1155 (§ 219a).

⁶³ DRÁPAL. In Drápal, Bureš: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1631 (§ 205).

⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2001, sp. zn. 20 Cdo 450/2000.

⁶⁵ JAKŠIČ. In David: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1246 (§ 241a).

⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. ledna 2001, sp. zn. 21 Cdo 65/2000.

⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. listopadu 2003, sp. zn. 22 Cdo 510/2003.

*nebo povinnostech, není tím založen nedostatek podmínek řízení, ale jde (může jít) o vadu řízení; nesplnění poučovací povinnosti tedy nebrání soudu, aby ve věci samé rozhodl, ale má za následek, že řízení je (může být) postiženo vadou, která má za řízení význam a k níž lze proto přihlídnout, jen když mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.*⁶⁸

Odvolací soud zruší rozhodnutí soudu prvního stupně i pro jiné vady, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, pouze však tehdy, pokud za odvolacího řízení nemohla být zjednána náprava (§ 219a odst. 1 písm. a) OSŘ).

4.3 Nové skutečnosti a důkazy, kterými má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně

Výjimka z neúplné apelace označená písm. c) se týká zpochybnění věrohodnosti důkazních prostředků. Totožná skutečnost je uvedena již jako výjimka z koncentrace dle ust. § 114c a § 118b OSŘ a zaslouží si náležitou pozornost. Samotný pojem věrohodnost není zákonem definován a při jeho interpretaci dochází často k nejasnostem a k zaměňování s pojmem pravdivost.

Soud posuzuje věrohodnost jako jeden z více prvků v rámci hodnocení důkazů. Hodnocením důkazů se rozumí myšlenková činnost soudu, kterou je provedeným důkazům přisuzována hodnota závažnosti (důležitosti) pro rozhodnutí, hodnota zákonnosti, hodnota pravdivosti, popřípadě věrohodnosti. Hodnocením důkazů z hlediska jejich pravdivosti soud dochází k závěru, které skutečnosti, o nichž důkazy (pro rozhodnutí významné a zákonné) podávají zprávu, lze považovat za pravdivé (dokázané) a které nikoli. Vyhodnocení důkazů z hlediska pravdivosti předpokládá též posouzení věrohodnosti důkazem poskytované zprávy podle druhu důkazního prostředku a způsobu, jakým se podle zákona provádí.⁶⁹

Na základě ust. § 132 OSŘ platí v našem civilním procesním řádu zásada volného hodnocení důkazů, soud tudíž hodnotí důkazy podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti; přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo během řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci. Takto volně je však soud oprávněn hodnotit pouze pravdivost a věrohodnost. Oproti tomu přesně dle zákona soud hodnotí jednak závažnost (relevanci) důkazu, jednak zákonnost důkazu (zda byl získán a proveden zákonu odpovídajícím způsobem).⁷⁰

⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. května 2005, sp. zn. 21 Cdo 2520/2004.

⁶⁹ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2007, sp. zn. 33 Odo 579/2005.

⁷⁰ WINTEROVÁ: *Civilní právo procesní...*, s. 249.

Na základě ust. § 205a odst. 1 písm. c) nelze zpochybňovat veškerá tvrzení druhé strany. Musí se jednat - slovy zákona - o důkazní prostředek, *na němž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně*.⁷¹ Není tak možné napadat jakýkoli důkazní prostředek, který soud sice provedl, ale neměl při rozhodování ve věci žádný význam.⁷²

Kdybych se měla pokusit o vlastní definici věrohodnosti, uvedla bych, že soud v rámci věrohodnosti důkazního prostředku hodnotí, zda je důkazní prostředek vůbec schopen zprostředkovat pravdivou informaci. Takového jednání zajisté nebude schopen např. svědek, který je podplacený či chorobný lhář. Pravdivost důkazního prostředku znamená něco jiného. Pravdivost svědecké výpovědi lze vyvrátit důkazem, že se daná skutečnost udála jinak.

V souvislosti s pojmem hodnocení věrohodnosti důkazních prostředků se judikatura nejčastěji zmiňuje o svědecké výpovědi - např. svědek vypovídal pod vlivem návodu nebo výhrůžky.⁷³ Občanský soudní řád se zmiňuje pouze o svědecké výpovědi v ust. § 126 odst. 2, kde stanoví, že na počátku výslechu svědka je třeba zjistit okolnosti, které mohou mít vliv na jeho věrohodnost. Domnívám se však, jak uvádí i K. Hamuláková⁷⁴, že věrohodnost je nutno posuzovat i u ostatních důkazních prostředků. Věrohodnost znaleckého posudku může být zpochybněna např. důkazem o podplacení znalce, věrohodnost listiny prokázáním, že se ve skutečnosti jedná o falzifikát.

K pojmu věrohodnost se vyjadřují Nejvyšší a Ústavní soud ve svých rozhodnutích, která si však vzájemně odporují. Již z toho je dle mého názoru naprosto zřejmé, že se jedná o velice složitou problematiku.

Nejvyšší soud zpochybněním věrohodnosti rozumí prokázání skutečností, jež vyvrací rozhodnutí soudu první instance o tom, že určitý důkazní prostředek je nevěrohodný, nebo je naopak věrohodný, případně měl být z hlediska věrohodnosti hodnocen jinak. Důležité si je ale uvědomit, že se **nebude jednat** o zpochybnění věrohodnosti, pokud účastník uvede v odvolacím řízení *skutečnosti či důkazy, pomocí kterých má být skutkový stav věci zjištěn jinak, než jak jej zjistil soud prvního stupně na základě jím provedeného hodnocení důkazů*. V tomto konkrétním případě řešeným Nejvyšším soudem odvolatel namítal skutečnost, že žalobce úmyslně nepřevzal doporučený dopis o ukončení pracovní neschopnosti, přičemž tuto skutečnost před soudem prvního stupně neuvedl. Dle názoru Nejvyššího soudu se nebude jednat o zpochybnění věrohodnosti, ale pravdivosti tvrzení žalobce, že o dopisu neměl žádné tušení. Vzhledem k účinkům neúplné apelace již odvolatel není oprávněn v odvolacím řízení

⁷¹ V odvolacím řízení je tak výjimka stanovena v užším rozsahu oproti koncentraci řízení.

⁷² DRÁPAL. In Drápal, Bureš: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1641 (§ 205a).

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003.

⁷⁴ HAMULÁKOVÁ: *Zásada koncentrace řízení...*, s. 99.

uvést tuto skutečnost, která směřuje k rozdílnému zjištění skutkového stavu, než jak byl zjištěn soudem prvního stupně.⁷⁵

Oproti tomu Ústavní soud ve svém rozhodnutí považuje tento postup za rozporný s ústavně zaručenými základními právy a svobodami. V této kauze šlo o uložení povinnosti soudem prvního stupně otci, aby platil výživné pro zletilou dceru z důvodu jejího studia na vysoké škole. Otec podal proti rozhodnutí odvolání založené na nových tvrzeních o tom, že dcera fakticky školu nenavštěvovala a následně byla ze studia vyloučena. Uvedená tvrzení Ústavní soud podřadil pod ust. § 205 odst. 2 písm. c) a rozhodnutí o vyživovací povinnosti zrušil.⁷⁶

Osobně se domnívám, že správný je názor Nejvyššího soudu. Ústavní soud ve svém rozhodnutí nerozlišuje mezi pojmem pravdivost a věrohodnost.⁷⁷ Uvedená tvrzení nezpochybovala věrohodnost provedených důkazních prostředků, čili je nebylo možno podřadit pod ust. § 205 písm. c). Vzhledem k tomu, že skutečnosti v době vyhlášení rozsudku soudu prvního stupně již existovaly, není je možno podřadit ani pod písm. f). Za současného znění § 205a odst. 1 není tedy možné takovéto novoty v odvolacím řízení uplatňovat.

Ve svých jiných rozhodnutích Ústavní soud vyjadřuje názor jiný. Uvádí, že věrohodnost důkazních prostředků nelze zpochybnit navržením dalších důkazů, pomocí kterých má být skutkový stav zjištěn jinak (tentokrát správně a úplně).⁷⁸ V odůvodnění svého rozhodnutí ze 4. dubna 2012 již Ústavní soud výslovně poukazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 818/2003 a uvádí, že nestačí pouhé uvádění důkazů, z nichž by bylo možné dovodit odlišný skutkový stav, *ale je třeba tvrdit skutečnosti, které přímo zpochybňují věrohodnost důkazu (např. znalec je podplacen) a nabídnout k nim důkazy (pozn.: opět nestačí důkazy, ze kterých se podává nesprávnost posudku, je třeba nabídnout přímo důkaz k úplatkářskému jednání).*⁷⁹

4.4 Nové skutečnosti a důkazy, jimiž má být splněna povinnost tvrzení nebo důkazní, pokud odvolatel pro její nesplnění neměl ve věci úspěch a nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3

Výjimka z neúplné apelace uvedená v ust. § 205a odst. 1 písm. d) se uplatní v případě, že bylo rozhodnuto v neprospěch odvolatele **pouze** z důvodu toho, že dle názoru soudu

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003.

⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 7. února 2006, sp. zn. IV. ÚS 125/05.

⁷⁷ Shodně HAMULÁKOVÁ: *Zásada koncentrace řízení...*, s. 100- 101.

⁷⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. ledna 2004, sp. zn. I. ÚS 659/02.

⁷⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. dubna 2012, sp. zn. I. ÚS 421/11.

prvního stupně neunesl břemeno tvrzení či důkazní a soud současně nesplnil řádně svou poučovací povinnost podle ust. § 118a odst. 1 až 3.⁸⁰

4.4.1 Zvláštní poučovací povinnost dle ust. § 118a

Poučovací povinnost je nesmírně důležitým úkolem soudu. Řádné plnění této povinnosti je součástí práva na spravedlivý proces, jež je přiznáno každému účastníku řízení na základě čl. 36 a násl. LZPS a dále také čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy. Brání totiž soudu ve vydávání překvapivých rozhodnutí ve věci.⁸¹ Není přípustné, aby účastníci zjistili názor soudu poprvé až z odůvodnění rozhodnutí.^{82, 83}

Poučovací povinnost soudu v ust. § 118a OSŘ můžeme při jejím vymezení rozdělit do tří skupin. V prvním a třetím odstavci je stanovena výzva předsedy senátu adresovaná účastníku řízení, který buď nevyličil všechny rozhodné skutečnosti (uvedl je neúplně), nebo nenavrhl potřebné důkazy k prokázání tvrzených skutečností. Součástí výzvy musí být všeobecné poučení účastníka, v čem má svoje tvrzení doplnit, a poučení o následcích nesplnění této výzvy. Ve sporném řízení má nesplnění této výzvy za následek neunesení břemene tvrzení, event. důkazního břemene a ztrátu sporu.

Odstavec druhý obsahuje povinnost předsedy senátu poučit účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vylíčení rozhodných skutečností, a to tehdy, pokud soud dospěje k odlišnému právnímu názoru nežli účastník. Jako příklad můžu uvést situaci, kdy žalobce požaduje po žalovaném zaplacení nájemného, soud však dospěje k názoru o absolutní neplatnosti nájemní smlouvy. Z tohoto důvodu se žalobce nemůže domáhat zaplacení nájemného, nýbrž bezdůvodného obohacení, o čemž musí být poučen.⁸⁴

Od 1. 1. 2013 je nově jako výjimka z koncentrace řízení dle ust. § 114c a § 118b OSŘ zavedena možnost soudu přihlédnout i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 1 až 3 (viz § 118b odst. 1 OSŘ). Do účinnosti zákona č. 404/ 2012 Sb. byla výjimkou pouze výzva soudu dle § 118a odst. 2, která zde byla stanovena opodstatněně. Zatímco nyní je dle mého názoru koncipována až nesmyslně široce. Předseda senátu účastníky poučuje dle odst. 1 a 3 téměř vždy, koncentrace pak tedy v každém tomto případě ztrácí svůj smysl. V důvodové zprávě se bohužel nedozvíme, proč zákonodárce zvolil právě takový postup.

⁸⁰ DRÁPAL. In Drápal, Bureš: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1642 (§ 205a).

⁸¹ IŠTVÁNEK. In David: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 547 (§ 118a).

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2006, sp. zn. 28 Cdo 2838/2005.

⁸³ Viz také nálezh Ústavního soudu ze dne 15. září 2011, sp. zn. III. ÚS 1233/11.

⁸⁴ K tomu srov. SVOBODA, Karel. Hmotněprávní poučovací povinnost soudu- mýtus nebo realita? *Právní fórum*, 2007, roč. 4, č. 2, s. 46- 49.

Poslední skupinu představuje čtvrtý odstavec, na základě kterého je soud povinen poskytnout poučení právně nezastoupenému⁸⁵ účastníku o jeho procesních právech a povinnostech. Může se jednat např. o možnost navrhnout některý z dispozičních úkonů dle § 95 až 99 OSŘ.⁸⁶ Nesplnění poučovací povinnosti dle tohoto ustanovení nezakládá ani výjimku z koncentrace řízení ani z neúplné apelace.

Poučení dle ust. § 118a poskytuje soud výlučně při jednání, ať již v průběhu přípravného, prvního či dalšího jednání ve věci. Nepřítomné účastníky není soud povinen poučovat nezávisle na důvod jejich neúčasti. Soud musí účastníky poučit dostatečně konkrétně a v „pravý čas“. Soud je dále povinen poučení poskytnout bez ohledu na to, zda se o jeho potřebě dozvěděl či nikoli. Poučovací povinnost dle § 118a je totiž založena na objektivním principu (soud je za ni zodpovědný bez ohledu na zavinění).⁸⁷

Shodně argumentuje Nejvyšší soud ve svém rozsudku, když tvrdí, že poučovací povinnost dle § 118a OSŘ je založena na objektivním principu. Dále uvádí, že soud prvního stupně může rozhodnout v neprospěch účastníka z důvodu neunesení důkazního břemene pouze tehdy, pokud poskytl účastníku přítomnému při jednání poučení podle § 118a odst. 3.⁸⁸

4.4.2 Poučovací povinnost v odvolacím řízení

Poučovací povinnost dle ust. § 118a neposkytuje pouze soud první instance, ale i soud odvolací na základě ust. § 213b odst. 1 OSŘ. V odvolacím řízení se postupuje podle § 118a; tento postup však nemůže vést k uplatnění nových skutečností nebo důkazů v rozporu s ustanovením § 205a nebo 211a nebo k uplatnění procesních práv, která jsou za odvolacího řízení nepřípustná.

Neposkytne-li soud prvního stupně potřebná poučení dle ust. § 118a a rozhodne-li pak v neprospěch účastníka pro neunesení břemene tvrzení (či důkazního), nastává situace předvídaná ust. § 205a odst. 1 písm. d). Odvolací soud napraví vadu v postupu soudu prvního stupně tak, že poskytne potřebná poučení místo něj. V odvolacím řízení se uplatní výjimka z neúplné apelace a bude v něm tedy povoleno uvádět nové skutečnosti a důkazy. Skutkový stav bude moci být doplněn a odvolací soud pak může ve věci rozhodnout.

Jiná situace nastane, pokud soud prvního stupně rozhodne v neprospěch účastníka, nikoli však z důvodu neunesení břemene tvrzení či důkazního břemene (výjimka z neúplné

⁸⁵ Oproti tomu poučení dle ust. § 118a odst. 1 až 3 je soud povinen poskytnout i účastníku, který je zastoupen advokátem či notářem v rozsahu jeho oprávnění.

⁸⁶ WINTEROVÁ, Alena. In Škárková Marta (ed.). *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2009, s. 272- 273.

⁸⁷ DRÁPAL. In Drápal, Bureš: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1721, 1724 (§ 213b).

⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2005, sp. zn. 29 Odo 1069/2003.

apelace podle písm. d) pak nemůže nastat). V průběhu odvolacího řízení dospěje soud druhé instance k odlišnému právnímu názoru. Z tohoto důvodu pak může nastat potřeba doplnit dokazování před odvolacím soudem. Uvádět novoty ale nebude možné, neboť tomu brání účinky neúplné apelace. Tuto situaci předvídá ust. § 213b odst. 2 OSŘ, které stanoví, že řízení před soudem prvního stupně v tomto případě trpí vadou. Soud prvního stupně byl totiž povinen poskytnout poučení na základě ust. § 118a odst. 2 OSŘ (poučovací povinnost je založena na objektivním principu). Odvolací soud pak bude taková rozhodnutí rušit na základě ust. § 219a odst. 1 OSŘ.⁸⁹ Kdyby je nezrušil, ale meritorně ve věci rozhodl, porušil by tím zásadu dvojinstančnosti, jak uvádím v následující kapitole.

4.4.3 Zásada dvojinstančnosti

S účinností zákona č. 59/2005 Sb., jež zavedl do OSŘ právě ust. § 205a odst. 1 písm. d) a ust. § 213b, jsou odvolací soudy oprávněny doplnit dokazování o nové důkazy ve výrazně širším rozsahu nežli dříve.⁹⁰ Z ustanovení § 213 odst. 4 vyplývá, že odvolací soud dokazování o nové důkazy nedoplní pouze tehdy, má-li být provedeno rozsáhlé doplnění dokazování, a jestliže ke skutečnosti, jež jimi má být prokázána, dosud nebylo provedeno žádné nebo zcela nedostatečné dokazování.

Jaký význam tedy mají nové skutečnosti a důkazy na rozhodnutí odvolacího soudu? Odvolací soud by měl po doplnění nebo zopakování dokazování primárně rozhodnutí soudu prvního stupně měnit a rozhodnout tak ve věci (samozřejmě pokud nedospěje k názoru, že je prvostupňové rozhodnutí věcně správné). Po doručení rozhodnutí odvolacím soudem nastává jeho právní moc. Skutkový stav tak vlastně vyhodnotil pouze (jeden) odvolací soud. Došlo tímto postupem k porušení zásady dvojinstančnosti?⁹¹

V první řadě je nutno podotknout, že tato zásada není zásadou ústavní, jak také opakovaně judikuje Ústavní soud: *z ústavněprávního hlediska není soudní řízení povinně dvoustupňové, s výjimkou věcí trestních, u kterých tento požadavek vyplývá z čl. 2 protokolu č. 7 k Evropské úmluvě. Z čl. 36 LZPS tudíž bez dalšího pro jiné než věci trestní nezbytnost dvoustupňového soudního řízení neplyne.*⁹²

Ve výše uvedeném případě sice fakticky došlo k omezení zásady dvojinstančnosti, nedošlo však k rozkolu s právem na spravedlivý proces, neboť se zde jedná o ospravedlnitelný

⁸⁹ DRÁPAL. In Drápal, Bureš: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1724- 1726 (§ 213b).

⁹⁰ BENEŠ, Václav. Zrychlení soudního řízení. *Právní rádce*, 2005, roč. 12, č. 5, s. 22- 24.

⁹¹ SVOBODA, Karel. Do jaké míry lze dokazovat před odvolacím soudem. *Právní fórum*. 2008, roč. 5, č. 6, s. 251- 256.

⁹² Např. usnesení Ústavního soudu ze dne 31. října 2006, sp. zn. III. ÚS 96/06.

zájem na rychlosti a efektivnosti občanského soudního řízení. Domnívám se, že právo na spravedlivý proces bude porušeno pouze tehdy, pokud odvolací soud rozhodne ve věci, aniž by před tím účastníky předběžně o svých skutkových a právních závěrech poučil dle ust. § 118a OSŘ.

Shodně rozhoduje Nejvyšší soud, když tvrdí, že odvolací soud porušil zásadu dvojinstančnosti, pokud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně, i když dospěl k odlišnému právnímu závěru. Vzhledem k tomu, že během jednání vůbec nevyjádřil svůj odlišný náhled na věc, nepoučil žalobkyni dle ust. § 118a odst. 2, odepřel jí tím příležitost skutkově a právně argumentovat. Jednalo se proto o tzv. překvapivé rozhodnutí.^{93, 94}

O překvapivé rozhodnutí se jedná také tehdy, pokud odvolací soud změnil rozhodnutí soudu prvního stupně dle ust. § 220 odst. 1 písm. a), protože dospěl k jinému právnímu závěru, přičemž neumožnil účastníkům vyjádřit se k němu.⁹⁵

Změna právního náhledu na věc je důvodem pro kasační rozhodnutí odvolacího soudu, přičemž účastníci jsou poté oprávněni reagovat na něj uváděním nových skutečností či důkazů.⁹⁶ Jako další možnost přichází v úvahu postup, kdy odvolací soud účastníkům zprostředkuje svůj právní názor a umožní jim vyjádřit se k němu.⁹⁷

4.5 Nové skutečnosti a důkazy uplatněné tehdy, pokud odvolatel nebyl řádně poučen podle § 119a odst. 1

Výjimka z neúplné apelace zahrnutá v ust. § 205a odst. 1 písm. e) se podobně jako předchozí výjimka vztahuje k poučovací povinnosti soudu.

L. Drápal uvádí, že pokud účastník odkáže ve svém odvolání na následující výjimku, bude pak celé řízení ovládáno pravidly apelace úplné. Nebyl-li tedy odvolatel během řízení prvního stupně řádně poučen dle ust. § 119a odst. 1 OSŘ, bude pak moci za odvolacího řízení uvádět jakékoli novoty.⁹⁸ S následujícím tvrzením nesouhlasí K. Hamuláková, která poukazuje na to, že zde existují omezení vyplývající ze zákonné koncentrace řízení.⁹⁹

Domnívám se, že takto široké pojetí L. Drápala není správné. Absolutně totiž popírá zákonnou koncentraci řízení. Souhlasím tedy s K. Hamulákovou. Úplná apelace by nastala

⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2006, sp. zn. 28 Cdo 2838/2005.

⁹⁴ Shodně Nález Ústavního soudu ze dne 15. ledna 2002, sp. zn. I. ÚS 336/99.

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2007, sp. zn. 22 Cdo 2125/2006.

⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 3. března 2005, sp. zn. III. ÚS 618/04, Nález Ústavního soudu ze dne 17. ledna 2006, sp. zn. I. ÚS 122/05.

⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 11. ledna 2012, sp. zn. I. ÚS 451/11.

⁹⁸ DRÁPAL. In Drápal, Bureš: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1643 (§ 205a).

⁹⁹ HAMULÁKOVÁ: *Zásada koncentrace řízení...*, s. 123- 124.

pouze tehdy, pokud by soud účastníky nepoučil ani o koncentraci řízení dle ust. § 114c, případně § 118b OSŘ.

4.5.1 Zvláštní poučovací povinnost dle ust. § 119a

Ustanovení § 119a OSŘ obsahuje povinnost předsedy senátu, aby před skončením jednání, s výjimkou věcí uvedených v § 120 odst. 2, účastníky přítomné při jednání poučil, že všechny rozhodné skutečnosti a důkazy musí uvést dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí. Po tzv. souhrnné novele občanského soudního řádu je však v této fázi řízení možno uvádět pouze skutečnosti a důkazy, které spadají pod výjimky ze zákonné koncentrace řízení dle § 114c a § 118b OSŘ.¹⁰⁰

Později uplatněné skutečnosti nebo důkazy jsou způsobilým odvolacím důvodem jen za podmínek uvedených v § 205a OSŘ. Poučovací povinnost zde opět plní velice důležitou úlohu. Použití neúplné apelace v odvolacím řízení bude totiž ospravedlnitelné pouze za předpokladu, že budou účastníci upozorněni na její následky.¹⁰¹

Poučení se poskytuje výlučně účastníkům nebo jejich zástupcům přítomným při jednání. Soud je oprávněn jednat v nepřítomnosti účastníka na základě ust. § 101 odst. 3 OSŘ. Pokud soud postupoval v souladu s tímto ustanovením, nemůže pak účastník nepřítomný při jednání namítat porušení poučovací povinnosti soudu a uplatňovat v odvolacím řízení novoty.¹⁰²

Shodně s poučovací povinností soudu stanovenou v ust. § 118a zde platí, že poučení musí být dostatečně konkrétní a musí být zaprotokolováno. Při jeho poskytování je samozřejmě třeba přihlídnout ke koncentraci řízení (dle ust. § 118b či § 175 odst. 4) a v tomto smyslu jej také účastníkům vysvětlit.¹⁰³

Kdy přesně je třeba účastníky poučit dle ust. § 119a OSŘ? A do kdy ti pak budou oprávněni navrhnout přípustné skutečnosti a důkazy? Ač se tak na první pohled nemusí zdát, odpověď na následující otázky je poměrně komplikovaná.

Před skončením jednání je předseda senátu povinen poučit účastníky o tom, že všechny rozhodné skutečnosti a důkazy musí uvést do vyhlášení rozhodnutí.

¹⁰⁰ Jedná se o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po přípravném, a nebylo-li provedeno, po prvním jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 1 až 3 (viz § 118b odst. 1 OSŘ).

¹⁰¹ BUREŠ, Jaroslav. In Drápal, L., Bureš J. (ed.). *Komentář k občanskému soudnímu řádu- I. díl*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 854 (§ 119a).

¹⁰² Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 9. ledna 2002, sp. zn. 11 Cmo 294/2001.

¹⁰³ HAMULÁKOVÁ, Klára. Koncentrace řízení dle § 119a o. s. ř. a uplatnění principu neúplné apelace v odvolacím řízení. *Právní fórum*. 2010, roč. 7, č. 9, s. 446.

První možností je, že některý z účastníků (příp. oba) využije možnosti navrhnout novou skutečnost a důkaz k jejímu prokázání. Následně může soud rozhodnout, že důkaz provede a za tím účelem pravděpodobně odročí jednání. Před skončením tohoto dalšího jednání je pak třeba účastníky poučit znovu.¹⁰⁴

Jako druhá možnost připadá v úvahu situace, kdy po poučení žádný z účastníků již nic nového neuvede, nebo svým návrhem poruší koncentraci řízení, případně soud rozhodne, že důkaz provádět nebude. Tehdy soud vydá usnesení, kterým se dokazování končí (pokud se tedy rozhodne, že nebude provádět ani jiné důkazy) a na základě ust. § 119a odst. 2 OSŘ vyzve účastníky, aby shrnuli své návrhy a vyjádřili se k dokazování a ke skutkové a k právní stránce věci v rámci tzv. závěrečné řeči. Není-li poté možné ve věci rozhodnout ihned, umožňuje ust. § 156 odst. 2 OSŘ odročit jednání pouze za účelem vyhlášení rozhodnutí.¹⁰⁵

Bude možné uplatnit nové skutečnosti a důkazy ještě v závěrečné řeči¹⁰⁶ a na jednání odročeném za účelem vyhlášení rozhodnutí¹⁰⁷? Za použití jazykového výkladu ust. § 119a odst. 1 docházím k závěru, že ano. Soud totiž zatím rozhodnutí ve věci nevyhlásil. Ovšem domnívám se, že se jedná o úpravu složitou a nepraktickou.

Jako logičtější a jasnější se mi jeví úprava v ust. § 120 odst. 4 zákona č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok, jež za poslední šanci pro uvádění nových skutečností a důkazů určuje vyhlášení usnesení, kterým se končí dokazování. Soud není tímto usnesením vázán, čili pokud by ze závěrečných řečí účastníků vyplynula potřeba provést další důkazy, bude oprávněn dokazování znovu otevřít.¹⁰⁸

Při jednání odročeném za účelem vydání rozhodnutí by již dle mého názoru nemělo být umožněno uplatňovat nové skutečnosti a důkazy. Při tomto jednání má dojít pouze k vyhlášení rozsudku a nikoli již k uvádění jakýchkoliv novot, což by mělo za následek pouze nesmyslné průtahy v řízení. Navíc by mohlo dojít k porušení zásady kontradiktornosti a rovnosti, kdyby se jeden z účastníků k tomuto jednání nedostavil, očekáváje pouze vyhlášení rozhodnutí, a druhý účastník by při tomto jednání uplatnil nová tvrzení k věci.

Domnívám se, že by do budoucna bylo vhodné uvažovat buď o právní úpravě, která je obsahem ust. § 120 odst. 4 občianskeho súdneho poriadku, nebo výslovně do občanského

¹⁰⁴ BUREŠ. In Drápal, Bureš: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 856- 857 (§ 119a).

¹⁰⁵ Účastníky je nutno poučit před skončením jednání, ve kterém byla věc projednávána, nikoli až před skončením soudního roku nařízeného dle § 156 odst. 2 OSŘ. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 9. června 2003, sp. zn. 9 Cmo 109/2003.

¹⁰⁶ Srov. CHALUPA, Luboš. K § 119a občanského soudního řádu. *Právní rádce*, 2004, roč. 11, č. 8, s. 16.

¹⁰⁷ Srov. HAMULÁKOVÁ, Klára. Koncentrace řízení dle § 119a o. s. ř. a uplatnění principu neúplné apelace v odvolacím řízení. *Právní fórum*. 2010, roč. 7, č. 9, s. 445- 448.

¹⁰⁸ HAMULÁKOVÁ: *Zásada koncentrace řízení...*, s. 117.

soudního řádu zakotvit pravidlo, že při jednání odročeném za účelem vyhlášení rozhodnutí již novoty nelze uvést.¹⁰⁹

4.6 Nové skutečnosti a důkazy, které nastaly (vznikly) po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně

Na základě poslední výjimky z neúplné apelace označené písm. f) bude možno za odvolacího řízení uvádět novoty, které nastaly až po vyhlášení rozhodnutí soudu první instance. Důvod k jejich uplatnění je poměrně jasný. Za prvostupňového řízení je nebylo možno navrhnout jednoduše proto, že v této době ještě neexistovaly.

Totožné skutečnosti a důkazy lze použít také jako důvod žaloby na obnovu řízení.¹¹⁰ Vyskytují se však i tvrzení opačná, zastávající názor, že důvodem obnovy řízení mohou být jen skutečnosti a důkazy existující již v době původního řízení.¹¹¹ Ustanovení § 228 odst. 1 písm. a) OSŘ stanoví jako důvod žaloby na obnovu řízení skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, které účastník řízení nemohl bez své viny použít v původním řízení. Výkladem tohoto ustanovení docházím k závěru, že pod něj lze podřadit i takové skutečnosti, jež nastaly až po vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně. Vzhledem k tomu, že v době původního řízení neexistovaly, účastník je tedy v jeho průběhu nemohl bez své viny uplatnit.

Oproti tomu skutečnosti a důkazy, které v průběhu řízení soudu prvního stupně existovaly, nelze podřadit pod ust. § 205a odst. 1 písm. f), i když je účastník nemohl uvést bez své viny. Žádná z výjimek uvedených v ust. § 205a neumožňuje uplatnit tyto skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení. V tomto případě se jedná pouze o důvod žaloby na obnovu řízení dle ust. § 228 odst. 1 písm. a) OSŘ.¹¹²

Skutečnosti a důkazy, které účastník nemohl bez své viny uvést¹¹³ tedy *de lege lata* nepředstavují výjimku z neúplné apelace. V naší právní úpravě představují pouze výjimku ze zákonné koncentrace řízení. Při komparaci s právní úpravou na Slovensku zjistíme, že ust. § 205a zákona č. 99/1963 Zb., občianskeho súdneho poriadku tuto výjimku obsahuje a to pod písm. d)- *skutečnosti a dôkazy ich účastník konania bez svojej viny nemohol označiť alebo predložiť do rozhodnutia súdu prvého stupňa.*

¹⁰⁹ Shodně HAMUĚÁKOVÁ: *Zásada koncentrace řízení...*, s. 121.

¹¹⁰ DRÁPAL. In Drápal, Bureš: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1643 (§ 205a).

¹¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. května 1953, sp. zn. Cz 51/53. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2004, sp. zn. 22 Cdo 2347/2003.

¹¹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. února 2006, sp. zn. 21 Cdo 1224/2005.

¹¹³ Jedná se o takové skutečnosti a důkazy, které sice v původním řízení objektivně vzato existovaly, účastník je však nemohl bez své viny uvést, poněvadž o nich nevěděl a ani jinak z procesního hlediska nezavinil nesplnění své povinnosti tvrzení či důkazní. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2002, sp. zn. 20 Cdo 1170/2001.

Pro lepší pochopení problematiky použiju konkrétní příklad, který ve svém příspěvku uvádí R. Šínová.¹¹⁴ Žalobce se domáhá náhrady škody na věcech vnesených, přičemž žalovaný argumentuje tím, že si žalobce věci sám odnesl, ovšem toto tvrzení není schopn opřít o žádný důkazní prostředek. Soud prvního stupně proto rozhodne v neprospěch žalovaného. Dále mohou nastat dvě situace. Pár dnů po vyhlášení rozsudku spatří někdo třetí žalobce v předmětných věcech - tohoto svědka bude možno použít v odvolacím řízení v rámci výjimky z neúplné apelace (písm. f). Žalovaný však nebude oprávněn navrhnout důkazní prostředek výslechem svědka, jež mu pár dnů po vyhlášení rozsudku řekne, že viděl žalobce již onen den, kdy si věci z provozovny odnášel.

I přesto, že oba důkazní prostředky budou mít úplně stejné důsledky, lze po právu užít pouze první jmenovaný. V druhém případě lze daný důkazní prostředek navrhnout jen v rámci žaloby na obnovu řízení, která se však podává již proti pravomocnému rozhodnutí a ex lege jí není přiznán suspenzivní účinek. Proti žalovanému tedy bude možno nařídit nucený výkon rozhodnutí i přesto, že by byl schopen v rámci odvolacího řízení prokázat nepravdivost tvrzení žalobce.¹¹⁵

Danou problematikou se zabývají také Nejvyšší a Ústavní soudu ve svých rozhodnutích, která jsem zmínila u výjimky pod písm. c).¹¹⁶ Jak jsem již uvedla, v tomto případě otec zjistil až po vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně o uložení vyživovací povinnosti, že jeho dcera školu fakticky nenavštěvovala a následně byla dokonce ze studia vyloučena. V průběhu řízení před soudem prvního stupně tato tvrzení uplatnit nemohl, protože o nich nevěděl (nemohl je bez své viny včas uvést). V odvolacím řízení je poté uplatnil, a proto bylo objektivně prokázáno, že soud prvního stupně vycházel z důkazního materiálu nepravdivého obsahu. Ústavní soud se sice mýlí, pokud tato nová tvrzení odvolatele podřazuje pod zpochybnění věrohodnosti důkazních prostředků, na druhou stranu se zde legitimně nabízí otázka, proč by měl odvolatel platit výživné za těchto okolností. Takovéto rozhodnutí skutečně vykazuje extrémní nesoulad s obecnou představou o spravedlivém soudním rozhodování.¹¹⁷

Z výše uvedených případů dle mého názoru vyplývá, že by *de lege ferenda* mělo dojít ke změně znění ust. písm. f), a to na **nové skutečnosti a důkazy, které nastaly po vyhlášení**

¹¹⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta. Meze uplatnění systému neúplné apelace v odvolacím řízení. In Burda, Eduard a kol. (ed.). *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2007 : Zborník z medzinárodnej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov konanej v dňoch 16. - 18. 4. 2007*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Vydavatelské oddelenie, 2007, s. 139- 140.

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003, Nález Ústavního soudu ze dne 7. února 2006, sp. zn. IV. ÚS 125/05.

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 7. února 2006, sp. zn. IV. ÚS 125/05.

rozhodnutí soudu prvního stupně nebo je účastník nemohl z jiného důvodu bez své viny včas uvést. Tento důvod by tak obsahoval nynější znění písm. f) a současně by došlo k rozšíření výjimek z neúplné apelace. Uvědomuji si, že by tím došlo k výraznému oslabení principu neúplné apelace. Na druhou stranu jen taková právní úprava bude v souladu s právem na spravedlivý proces.

Mnou navrhované znění je jednoznačné a v praxi by se tak neměly vyskytovat spory, jaké skutečnosti a důkazy sem přesně spadají, jako je tomu dnes v případě výše zmíněného důvodu žaloby na obnovu řízení dle § 228 odst. 1 písm. a) OSŘ.

Pro úplnost dodávám, že shodnou úpravu navrhoval poslanec Jiří Pospíšil už v roce 2003. Obsahem jeho legislativního návrhu ust. § 205a odst. 1 písm. f) byly skutečnosti nebo důkazy, které nemohly být před soudem prvního stupně uplatněny bez zavinění účastníka, který je uplatňuje.¹¹⁸

¹¹⁸ Návrh zákona., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 643/0.

5 Neúplná apelace pro ostatní účastníky

Na základě ust. § 211a OSŘ platí, že jiní účastníci řízení než odvolatel mohou u odvolacího soudu namítat skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jen za podmínek uvedených v § 205a nebo tehdy, neplatí-li pro odvolatele omezení odvolacích důvodů podle § 205a odst. 1.

Účastníci mají v občanském soudním řízení rovné postavení (§ 18 odst. 1 OSŘ). Omezení, která vyplývají z neúplné apelace, se z důvodu zásady rovnosti uplatní také ve vztahu k ostatním účastníkům, nikoli pouze ve vztahu k odvolateli.

Jistou obezřetnost je ale třeba věnovat uplatňování novot dle ust. § 205 písm. d) a e) OSŘ. Účelem těchto dvou ustanovení je poskytnout ochranu *odvolateli*, který nebyl řádně poučen dle ust. § 118a odst. 1 až 3 (neměl pak ve věci úspěch pouze z důvodu neunesení břemene tvrzení či důkazního), a *odvolateli*, jež nebyl řádně poučen dle ust. § 119a odst. 1 OSŘ. Dokud tedy odvolatel nové skutečnosti a důkazy za odvolacího řízení nepoužije, nejsou tak oprávněni učinit ani ostatní účastníci.

Vzhledem k tomu, že občanský soudní řád zde výslovně zmiňuje pouze odvolatele, nebude moci nikdo novoty užít za předpokladu nesplnění poučovací povinnosti dle ust. § 118a odst. 1 až 3 nebo § 119a odst. 1 OSŘ u ostatních účastníků řízení.

U výjimek dle písm. a), b), c) a f) uvedený postup není stanoven. Při jejich uplatňování již zákon nechrání pouze odvolatele. Pokud tedy dojde k naplnění některé z těchto výjimek, budou moci ostatní účastníci novoty během odvolacího řízení uplatňovat bez ohledu na to, zda tak učinil odvolatel.¹¹⁹

¹¹⁹ DRÁPAL. In Drápal, Bureš: *Komentář k občanskému soudnímu řádu...*, s. 1689- 1690 (§ 211a).

Závěr

Většinu odvolacích řízení v rámci civilního procesu ovládá zásada neúplné apelace, která byla zavedena tzv. velkou novelou OSŘ čili zákonem č. 30/2000 Sb., s účinností k 1. lednu 2001. Účastníci proto nemohou v odvolacím řízení uplatňovat nové skutečnosti a důkazy a ani odvolací soud z nich nesmí vycházet při rozhodování ve věci. Z tohoto pravidla se však uplatňuje výjimka stanovená v ust. § 205 odst. 2 písm. f) a na něj navazujícího ust. § 205a OSŘ, jež stanoví jako jeden z přípustných odvolacích důvodů právě nové skutečnosti a důkazy.

Celých 50 let před nabytím účinnosti zákona č. 30/2000 Sb. se však odvolací řízení řídilo apelací úplnou. Zákon o zlidovění soudnictví z roku 1948 a na něj navazující nový procesní kodex z roku 1950 totiž považovaly za elementární zásadu celého civilního procesu zásadu materiální pravdy, jež ukládala soudu zjistit skutečný stav věci. Možnost uvádět novoty i v průběhu řízení soudu druhé instance bez jakéhokoli omezení pak představovalo promítnutí této zásady do odvolacího řízení. Domnívám se, že celá takto zvolená koncepce byla velmi problematická a v rozporu s právem na spravedlivý proces. Způsobovala totiž neúnosné průtahy v řízení. Změnu provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. tak hodnotím jako nezbytnou, mající za následek celkové zrychlení a zefektivnění občanského soudního řízení.

Neúplná apelace byla do našeho právního řádu zavedena dle mého názoru vhodně. Uplatňuje se totiž pouze při přezkoumání rozsudků či usnesení ve věci samé, které byly vydány ve sporném řízení, a dále při přezkumu rozsudků vydaných při rozhodování v řízení podle části páté OSŘ ve věcech, o nichž bylo rozhodnuto jiným orgánem. Pouze tato rozhodnutí jsou svou povahou k neúplné apelaci způsobilá.

Oproti tomu úplná apelace se uplatní jednak v rámci přezkumu rozhodnutí, kterým se nerozhoduje ve věci samé, jednak v řízeních vyjmenovaných v ust. § 120 odst. 2 OSŘ. Řízení obsažená v ust. § 120 odst. 2, ovládaná zásadou vyšetřovací, obsahují řízení převážně nesporné povahy.

Pravidly úplné apelace se řídí také přezkum rozsudků pro uznání a pro zmeškání a dále řízení o výkonu rozhodnutí. Domnívám se však, že v těchto případech je úplná apelace fakticky výrazně limitována. V odvolacím řízení zde totiž není umožněno uvádět jakékoli nové skutečnosti a důkazy. Co se rozsudků pro uznání a pro zmeškání týká, novoty povoleny jsou, pouze ale k prokázání nesplnění podmínek řízení, rozhodování vyloučeného soudce nebo nesprávného obsazení soudu (jedná se o vady uvedené v ust. § 205 odst. 2 písm. a) OSŘ) a dále k prokázání nesplnění předpokladů pro vydání rozsudku pro uznání a pro

zmeškání. V odvolání proti nařízenému výkonu rozhodnutí lze obdobně uvádět pouze skutečnosti rozhodné pro nařízený výkon rozhodnutí a skutečnosti prokazující vady stanovené v ust. § 205 odst. 2 písm. a) OSŘ.

Hlavním cílem této práce byla podrobná analýza uplatňování nových skutečností a důkazů v odvolacím řízení čili rozbor ust. § 205a odst. 1 písm. a) až f) OSŘ, která by se dala shrnout do následujících bodů.

Dle ustanovení **písm. a)** je umožněno uvádět nové skutečnosti a důkazy k prokázání nesplnění podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo nesprávného obsazení soudu. Všechny vyjmenované případy představují velice závažné vady řízení, přičemž soud vůbec není oprávněn vydat rozhodnutí ve věci samé, jestliže některá z nich nastane. Pokud by se tak přesto stalo, lze se proti takovému rozhodnutí odvolat z důvodu uvedeného v ust. § 205 odst. 2 písm. a) OSŘ a v odvolacím řízení musí být umožněno uvádět nové skutečnosti a důkazy k prokázání těchto pochybení. Odvolatel bude např. oprávněn nově navrhnout důkaz svědka, který svou výpovědí prokáže poměr soudce prvního stupně k věci, neboli jeho vyloučení z rozhodování. Domnívám se, že tato výjimka je zde stanovena naprosto oprávněně a její uplatňování nepůsobí žádné problémy. Jedinou výhradu, kterou k tomuto ustanovení mám, je nadbytečné uvedení věcné příslušnosti, která je jednou z podmínek řízení.

Ustanovení následující, **písm. b)**, představuje možnost uplatnit takové novoty, jimiž má být prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Soud se těchto vad dopustí v případě, že poruší postup uložený občanským soudním řádem, např. opomene poučit svědka o trestních následcích křivé výpovědi dle ust. § 126 odst. 2 OSŘ.

Dále bude nutné posoudit, zda bylo pochybení natolik závažné, aby mohlo mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Pokud by tedy soud prvního stupně nepoučil svědka o trestních následcích křivé výpovědi, ale následně by z jeho výpovědi při rozhodování vůbec nevycházel, nenastává případ stanovený v § 205a odst. 1 písm. c) OSŘ. V každém konkrétním případě bude muset odvolací soud zvažovat, zda by soud prvního stupně rozhodl jinak, nebylo-li by v řízení této vady. Domnívám se, že takovéto řešení je zvoleno správně. Také právní úprava obsažená v písm. b) je tak dle mého názoru vyhovující.

Výjimka z neúplné apelace označená **písm. c)** se týká navrhování novot, kterými má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně. Opět není možné napadat jakýkoli důkazní prostředek, ale pouze takový, který měl při rozhodování soudu význam.

V souvislosti s tímto ustanovením dochází k problémům, a to při interpretaci pojmu věrohodnost. Samotný pojem není zákonem definován a v praxi bývá často zaměňován s pojmem pravdivost. Osobně se domnívám, že soud v rámci věrohodnosti důkazního prostředku hodnotí, zda je důkazní prostředek vůbec schopen zprostředkovat pravdivou informaci. Takového jednání zajisté nebude schopen např. svědek, který je podplacený či chorobným lhářem. Pravdivost důkazního prostředku znamená něco jiného. Pravdivost svědecké výpovědi lze vyvrátit důkazem, že se daná skutečnost udála jinak.

Pro lepší ilustraci uvádím konkrétní kauzu řešenou Ústavním soudem (sp. zn. IV. ÚS 125/05). Soud prvního stupně uložil otci povinnost platit výživné pro svou zletilou dceru, a to z důvodu jejího studia na vysoké škole. Otec následně zjistil, že dcera školu vůbec nenavštěvovala a dokonce byla ze studia vyloučena, proto podal odvolání založené na těchto nových tvrzeních. Ve svém odvolání tak uplatnil novoty, které ovšem nezpochybnily věrohodnost důkazních prostředků, nýbrž sloužily k prokázání, že se daná věc udála jinak. Proto je dle mého názoru nelze v žádném případě podřadit pod ust. § 205a odst. 1 písm. c) OSŘ.

V souvislosti s tímto případem je vhodné zmínit výjimku z neúplné apelace stanovenou pod **písm. f)**, dle které lze v odvolacím řízení uplatnit nové skutečnosti a důkazy, jež nastaly až po vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně. Výše uvedený otec však nebude oprávněn navrhopvat nové skutečnosti a důkazy ani podle této výjimky, neboť tyto v době vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně již existovaly. Dle právní úpravy *de lege lata* totiž nelze v odvolání navrhopvat skutečnosti a důkazy objektivně existující již v průběhu prvostupňového řízení, přestože je účastník nemohl bez své viny uvést, vzhledem k tomu, že o nich nevěděl.

Tyto novoty je možno uplatnit pouze v rámci žaloby na obnovu řízení, která se podává až proti pravomocnému rozhodnutí a není jí ze zákona přiznán odkladný účinek. Může tak nastat situace, že otec bude donucen platit výživné výkonem rozhodnutí, i když by byl během odvolacího řízení schopen prokázat neopodstatněnost vyživovací povinnosti čili to, že soud prvního stupně vycházel z důkazního materiálu nepravdivého obsahu.

Z tohoto případu dle mého názoru vyplývá, že by *de lege ferenda* mělo dojít ke změně znění písm. f), a to na nové skutečnosti a důkazy, které nastaly po vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně nebo je účastník nemohl z jiného důvodu bez své viny včas uvést. Tento důvod by tak obsahoval nynější znění písm. f) a současně by došlo k rozšíření výjimek z neúplné apelace. Uvědomuji si, že by tím došlo k výraznému oslabení principu neúplné apelace. Na druhou stranu jen taková právní úprava umožní odvolacímu soudu vydávat spravedlivá rozhodnutí ve věci.

Výjimka z neúplné apelace označená **písm. d)** se uplatní v případě, že bylo rozhodnuto v neprospěch odvolatele pouze z důvodu z toho, že neunesl břemeno tvrzení či břemeno důkazní a soud prvního stupně současně nesplnil řádně poučovací povinnost podle ust. § 118a odst. 1 až 3 OSŘ. Odvolací soud napraví vadu v postupu soudu prvního stupně jednoduše tak, že poskytne potřebná poučení místo něj. Odvolatel pak bude v odvolacím řízení oprávněn uvádět nové skutečnosti a důkazy, jimiž má splnit svou povinnost tvrzení či důkazní. Skutkový stav bude moci být doplněn a odvolací soud následně může rozhodnout ve věci.

Předmětná výjimka je dle mého názoru zvolena velmi správně. Soud prvního stupně se dopustil vady řízení, jestliže rozhodl, že účastník prohrál spor z důvodu neunesení jednoho z břemen, přičemž jej během řízení nepoučil o tom, že má doplnit vylíčení rozhodných skutečností nebo důkazů. Umožnění odvolacímu soudu napravit tuto vadu a následné doplnění skutečností či důkazů v odvolacím řízení má za následek pozitivní zrychlení soudního řízení (rozsudek soudu prvního stupně nebude třeba rušit).

Výjimka stanovená v **písm. e)** se vztahuje také k poučovací povinnosti soudu, tentokrát dle ust. § 119a OSŘ, která opět plní velice důležitou úlohu. Předseda senátu je povinen před skončením jednání poučit přítomné účastníky řízení, že všechny rozhodné skutečnosti a důkazy musí uvést dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí. Účastníci jsou tak upozorněni na následky neúplné apelace. Jestliže některý účastník nebude soudem takto poučen, bude oprávněn v odvolacím řízení uplatňovat nové skutečnosti a důkazy.

L. Drápal se domnívá, že pokud soud opomene účastníka takto poučit, bude ten moci uplatňovat za odvolacího řízení jakékoli novoty, celé odvolací řízení se tedy bude řídit pravidly apelace úplné. S tímto názorem nemohu souhlasit, protože již během řízení před soudem prvního stupně nastává koncentrace řízení ke konci přípravného nebo prvního jednání ve věci (popř. do lhůty poskytnuté soudem). Dle mého názoru by úplná apelace nastala pouze tehdy, pokud by účastník nebyl soudem poučen ani o koncentraci řízení dle ust. § 114c nebo §118b OSŘ. Pokud by o koncentraci řízení poučen byl, bude moci za odvolacího řízení uplatňovat pouze skutečnosti a důkazy spadající pod výjimky z koncentrace řízení.

V souvislosti s ust. § 119a OSŘ bych ještě doplnila, že je sporné, ve kterém okamžiku jsou účastníci během řízení před soudem prvního stupně oprávněni naposledy uvést novoty, přičemž při jednání odročeném za účelem vydání rozhodnutí by k tomu již dle mého názoru oprávněni být neměli. Do budoucna by tak mělo být uvažováno o možnosti stanovit jako poslední šanci pro uvádění nových skutečností a důkazů vyhlášení usnesení, kterým se končí dokazování. Případně výslovně do občanského soudního řádu zakotvit pravidlo, že při jednání odročeném za účelem vyhlášení rozhodnutí již novoty nelze uvést.

Uplatňování novot dle dvou posledních zmíněných ust., tudíž písm. d) a e), je třeba věnovat jistou obezřetnost. Občanský soudní řád zde poskytuje ochranu pouze odvolateli, který nebyl řádně poučen dle ust. § 118a odst. 1 až 3 nebo dle ust. § 119a odst. 1 OSŘ. Dokud odvolatel nové skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení neuplatní, nebudou tak oprávněni učinit ani ostatní účastníci. U písmene a), b), c) a f) takovýto postup stanoven není. Při jejich naplnění tedy bude moci novoty uplatňovat kterýkoli účastník odvolacího řízení.

Vzhledem k tomu, že do budoucna by dle mého názoru mělo dojít k rozšíření výjimek z neúplné apelace, a to o nové skutečnosti a důkazy, které účastník nemohl z jiného důvodu bez své viny včas uvést během řízení před soudem prvního stupně, dochází tak **k popření v úvodu stanovené hypotézy**, že je současná právní úprava dostatečná a není nutná její změna. Mnou navrhované znění představuje přijatelnou úměru mezi spravedlivým rozhodováním a rozhodováním v přiměřené lhůtě, a proto je plně v souladu s právem na spravedlivý proces zaručeným čl. 6 Evropské úmluvy.

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 113/1895 ř. z., civilní řád soudní, v původním znění

Zákon č. 100/1931 Sb., o zásadních ustanoveních řízení nesporného, v původním znění

Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, v původním znění

Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních, v původním znění

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Důvodové zprávy

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 257/0.

Důvodová zpráva k návrhu zákona č.59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 643/0.

Důvodová zpráva k návrhu zákona č.7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 478/0.

Navrhovaná a připravovaná legislativa

Návrh zákona., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 643/0.

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Citováno dne 18. prosince 2012. Dostupné na <<http://eklep.vlada.cz/eklep/page.jsf;jsessionid=5A30659F52A071DC1350DD43528EC8EF>>

Důvodová zpráva k návrhu zákona., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Sněmovní tisk 932/0.

Judikatura

Judikatura Ústavního soudu

Nález Ústavního soudu ze dne 15. ledna 2002, sp. zn. I. ÚS 336/99.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. ledna 2004, sp. zn. I. ÚS 659/02.

Nález Ústavního soudu ze dne 3. března 2005, sp. zn. III. ÚS 618/04

Nález Ústavního soudu ze dne 17. ledna 2006, sp. zn. I. ÚS 122/05.

Nález Ústavního soudu ze dne 7. února 2006, sp. zn. IV. ÚS 125/05.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 31. října 2006, sp. zn. III. ÚS 96/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 15. září 2011, sp. zn. III. ÚS 1233/11.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. ledna 2012, sp. zn. I. ÚS 451/11.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. dubna 2012, sp. zn. I. ÚS 421/11.

Judikatura Nejvyššího soudu

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. května 1953, sp. zn. Cz 51/53.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. ledna 2001, sp. zn. 21 Cdo 65/2000.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2001, sp. zn. 20 Cdo 450/2000.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2002, sp. zn. 20 Cdo 1170/ 2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2002, sp. zn. 21 Cdo 426/2002.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. listopadu 2003, sp. zn. 22 Cdo 510/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2004, sp. zn. 22 Cdo 2347/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. května 2005, sp. zn. 21 Cdo 2520/2004.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. června 2005, sp. zn. 20 Cdo 2207/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2005, sp. zn. 29 Odo 1069/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. února 2006, sp. zn. 21 Cdo 1224/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. března 2006, sp. zn. 28 Cdo 2838/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2006, sp. zn. 29 Odo 1059/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2007, sp. zn. 33 Odo 579/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2007, sp. zn. 22 Cdo 2125/2006.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. srpna 2009, sp. zn. 21 Cdo 4419/2008.

Ostatní

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 9. ledna 2002, sp. zn. 11 Cmo 294/2001.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 9. června 2003, sp. zn. 9 Cmo 109/2003.

Monografie

HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. 1. vydání. Praha: Leges, 2010. 192 s.

HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní - III. díl Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Reprint původního vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. 286 s.

STAVINHOVÁ, Jaruška, HLAVSA, Petr. *Civilní proces a organizace soudnictví*. 1. vydání. Brno: Nakladatelství Doplněk, 2003. 660 s.

STEINER, Vilém. *Občanské právo procesní v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975. 496 s.

ŠTAJGR, František a kol. *Občanské právo procesní*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1964. 420 s.

WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. Vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2011. 711 s.

Komentáře

DAVID, Ludvík, a kol. *Občanský soudní řád: Komentář. I. díl, (§1 až 200za)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. 1072 s.

DAVID, Ludvík, a kol. *Občanský soudní řád: Komentář. II. díl, (§ 201 až 376)*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009. s. 1073-1986.

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav, a kol. *Občanský soudní řád: Komentář. I. díl (§ 1 - 200za)*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 1579 s.

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav, a kol. *Občanský soudní řád: Komentář. II. díl (§ 201 - 376)*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1581-3343.

ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Občanský soudní řád s vysvětlivkami a judikaturou: podle stavu k 1. 9. 2009*. 4. aktualiz. vydání. Praha: Linde, 2009. 1262 s.

Příspěvky ve sbornících

ŠÍNOVÁ, Renáta. Meze uplatnění systému neúplné apelace v odvolacím řízení. In Burda, Eduard a kol. (ed.). *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2007 : Zborník z medzinárodnej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov konanej v dňoch 16. - 18. 4. 2007*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2007, s. 138- 145.

Články z časopisů

BARTONÍČKOVÁ, Klára, KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 17, s. 611- 615.

BENEŠ, Václav. Zrychlení soudního řízení. *Právní rádce*, 2005, roč. 12, č. 5, s. 22- 24.

DRÁPAL, Ljubomír. Odvolání po novele občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9. č. 9- mimořádná příloha, s. 1- 24.

HAMULÁKOVÁ, Klára. Koncentrace řízení dle § 119a o. s. ř. a uplatnění principu neúplné apelace v odvolacím řízení. *Právní fórum*. 2010, roč. 7, č. 9, s. 445- 448.

CHALUPA, L. K § 119a občanského soudního řádu. *Právní rádce*, 2004, roč. 11, č. 8, s. 16- 17.

MACKOVÁ, Alena. Opravné prostředky v novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 30/2000. *Bulletin advokacie*, 2000, roč. 6, č. 8, s. 24- 38.

SVOBODA, Karel. Hmotněprávní poučovací povinnost soudu- mýtus nebo realita? *Právní fórum*, 2007, roč. 4, č. 2, s. 46- 49.

SVOBODA, Karel. Do jaké míry lze dokazovat před odvolacím soudem. *Právní fórum*. 2008, roč. 5, č. 6, s. 251- 256.

WALTR, Robert. Nová právní úprava odvolacího řízení v občanském soudním řádu. *Právní zpravodaj*, 2005, roč. 6, č. 2, s. 1; 3- 6.

WINTEROVÁ, Alena. Koncentrace civilního soudního řízení. *Bulletin advokacie*, 2001, roč. 7, č. 4, s. 8- 23.

ZOULÍK, František, DVORŇÁK, Bohumil. K vývoji a perspektivám českého civilního procesu. *Právní fórum*, 2009, roč. 6, č. 1, s. 1- 5.

Internetové zdroje

KORBEL, František. *Jak se změní dovolání v civilních věcech?* [online]. Právní rádce, 20. 12. 2012 [cit. 31. 1. 2013]. Dostupné na < <http://pravniradce.ihned.cz/c1-58984300-jak-se-zmeni-dovolani-v-civilnich-vecech>>.

Shrnutí

Diplomová práce pojednává o tématu nových skutečností a důkazů jako důvodu odvolání v civilním soudním řízení. Většinu odvolacích řízení v rámci civilního procesu ovládá zásada neúplné apelace. Účastníci proto nemohou v odvolacím řízení uplatňovat nové skutečnosti a důkazy a ani odvolací soud z nich nesmí vycházet při rozhodování ve věci. Z tohoto pravidla se však uplatňuje výjimka stanovená v ust. § 205 odst. 2 písm. f) a na něj navazujícího ust. § 205a OSŘ, jež stanoví jako jeden z přípustných odvolacích důvodů právě nové skutečnosti a důkazy.

Stěžejní částí práce je podrobná analýza právě těchto dvou ustanovení. Dále je věnována pozornost institutům souvisejícím, a to poučovací povinnosti soudu, zákonné koncentraci řízení a výjimkám z této koncentrace a vzájemnému vztahu odvolacího řízení a obnovy řízení. Práce obsahuje také vymezení sporných a nesporných řízení, které je nutné důsledně odlišovat.

Diplomová práce se skládá z úvodu, pěti kapitol a závěru. První kapitola obsahuje uvedení do problematiky objasněním institutu opravných systémů, zejména apelačního opravného systému. Ve druhé kapitole je nastíněn historický vývoj problematiky. Třetí kapitola obsahuje vymezení rozhodnutí, ve kterých se uplatňuje neúplná a kde naopak úplná apelace. Předmětem této kapitoly je také posouzení toho, ve kterých případech jsou skutečnosti a důkazy považovány za nové. Obsahem čtvrté kapitoly je rozbor ust. § 205a odst. 1 OSŘ, a to postupně od písm. a) po písm. f). Pátá kapitola pojednává o zákazu uvádět nové skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení pro účastníky řízení, kteří odvolání nepodali.

Summary

This diploma thesis deals with new facts and evidence as a reason for appeal in the civil proceedings. In the context of civil proceedings, the major part of appellate procedures conforms to the principles of incomplete appeal. Hence, the participants cannot produce new facts and evidence within the appellate procedure and even the appeal court cannot base on them its decisions on the merits. This rule shall not apply in the case of exemption provided by section 205 paragraph 2 point f) and subsequent section 205a CCP, which just determines the new facts and evidence as one of the admissible reasons for appeal.

The core part of this thesis is a detailed analysis of these two provisions. Attention is further paid to the related institutes, namely the obligation to instruct, the statutory concentration of the proceedings with exceptions from concentration, and the mutual relationship between appellate procedure and retrial. Definition of contentious and non-contentious proceedings is also included to distinguish them consistently.

The thesis consists of introduction, five chapters and a conclusion. The first chapter contains an introduction, which explains the systems of legal remedy, namely the appellative system of legal remedy. The second chapter outlines the historical development of the issue. The third chapter contains the determination of decisions, where the complete or incomplete appeal shall be applied. The purpose of this chapter is also to assess in which cases the facts and evidence are considered to be new. The matter of fourth chapter is an analysis of section 205a paragraph 1 CCP, in order from point a) to point f). The fifth chapter discusses the prohibition of providing of new facts and evidence in appellative procedure for participants, who did not appeal.

Seznam klíčových slov v českém a anglickém jazyce

civilní soudní řízení	civil proceedings
odvolací řízení	appellate procedure
nové skutečnosti a důkazy	new facts and evidence
úplná apelace	complete appeal
neúplná apelace	incomplete appeal
koncentrace řízení	concentration of the proceedings
sporné řízení	contentious proceedings
nesporné řízení	non-contentious proceedings
poučovací povinnost	obligation to instruct
občanský soudní řád	code of civil procedure